

«Η ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗ»

Βηματαίμοί άπό τόν Λόφο τής Κυράς

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ - Τεύχος 39ο - Δεκέμβριος 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχές του Προέδρου για τις εορτές Λάμπρου Γεωργάκη.....	3
Ποιμαντορική Έγκύκλιος επί τη εορτή των Χριστουγέννων Σεβ. Μητροπολίτου Λευκάδος & Ίθάκης κ.κ. Θεοφίλου	4
«Έτοιμάζου Βηθλεέμ, ἤνοικται πᾶσιν ἡ Ἐδέμ...» Καθηγουμένου Αρχιμ. Νικηφόρου.....	6
Άγιος Καλλίνικος Μητροπ. Ἐδέσσης, Πέλλης & Ἀλμωπίας Ἐπιμέλεια κ. Ἐλένης Μανούσου.....	10
Πόλεμος στην Ουκρανία - πόλεμος στη λογική Κωνσταντίνου Τσιλιμπώκου	12
Ἐπιστήμη καί θρησκεία Ἄγιου Λουκά, Ἀρχιεπισκόπου Κριμαίας.....	14
Ἡ Ἁγία Σοφία «έάλω» για δεύτερη φορά Χαράς Τυπάλδου - Ἄντωνίου.....	17
Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ Μελπομένης Παπουτσῆ.....	22
Ἡ τελειότητα τῆς «Κυριακῆς προσευχῆς» Γεωργίου Μπαμπινιώτη.....	25
Ὁ Edward Lear στό νησί τῆς Ἁγίας Μαύρας τό 1863 Νικήτα Κ. Ψαθά.....	27
Δραστηριότητες Σωματείου Ἐπιμέλεια κ. Ἐλένης Μανούσου.....	29
Ἀνακοίνωση.....	31

Εἴσοδος Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας
Φανερωμένης Λευκάδος.

Ἱερά Μονή Παναγίας
Φανερωμένης Λευκάδος
ἀπό ψηλά.

ΕΚΔΟΤΗΣ:

Τό Δ.Σ. τοῦ Σωματείου

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Γίνονται δεκτές προαιρετικές προσφορές.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΔΕΝ ΑΠΗΧΟΥΝ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΣ
ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

Σωματείο φίλων Ἱ.Μ. Παναγίας

Φανερωμένης Λευκάδος

Ἱερά Μονή Παναγίας Φανερωμένης

Τ.Κ. 31 100 ΛΕΥΚΑΔΑ

Τηλ. 6946618694

E-mail: filoimflekados@gmail.com

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

«ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Ἄσπροβάλτα

Θεσσαλονίκης

Τηλ.: 23970 23313

Fax: 23970 21754

E-mail: melissa@melissaprint.com

Εὐχές Τοῦ Προέδρου γιά τις ἐορτές

Κυρίες καί Κύριοι
Ἀγαπητοί μου

Ὁ κόσμος ἀντιμετώπισε καί ἀντιμετωπίζει μία μεγάλη πρόκληση λόγω τῆς ἐπιδημίας τοῦ COVID-19, πρόκληση ἡ ὁποία ἔχει ἀλλάξει πολλά πράγματα στήν καθημερινότητά μας καί κληθήκαμε νά διαχειριστοῦμε καταστάσεις πού δέν εἶχαμε φανταστεῖ.

Ἔτσι, πρὶν δύομισι περίπου χρόνια ἀναστείλαμε, παρά τή θέλησή μας, τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας «Η ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗ» καί ἀναγκαστήκαμε, λόγω οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, νά μεταφέρομε τήν ἔδρα τοῦ Σωματείου μας ἀπό τήν πλατεία Ἁγίου Μηνᾶ στήν Ἱερά Μονή Φανερωμένης, σέ γραφεῖο πού μέ χαρά μᾶς παραχώρησε ὁ Ἱερούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς π. Νικηφόρος.

Μετά λοιπόν ἀπό δύομισι χρόνια καί ἐν ὄψει τῆς μεγάλης γιορτῆς τῆς χριστιανοσύνης «ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ» ἀποφασίσαμε, δεδομένων τῶν συνθηκῶν -ὕγειονομικῶν καί οἰκονομικῶν - νά προχωρήσομε στήν ἐπανέκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας τό ὁποῖο θεωροῦμε ἀπαραίτητο καί ὠφέλιμο καθ' ὅτι εἶναι γεμᾶτο ἀπό τό φῶς τῆς ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ μέ ποικίλα ἐπώνυμα ἄρθρα πού στηρίζουν, ἐμπνέουν καί καθοδηγοῦν ὅλους στήν πορεία τῆς ζωῆς μας.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ λοιπόν. Σέ μία ἐποχή πού ἡ εἰρήνη διασαλεύεται, ἡ ἀνθρωπότητα ἀπειλεῖται ἀπό τήν κλαγγή τῶν ὄπλων, τά αἱματοκυλίσματα, τά ἐγκλήματα, τίς βιαιότητες ἐμεῖς θά πρέπει νά στηρίζομε τίς ἐλπίδες μας στόν «ΑΡΧΟΝΤΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ» πού γεννιέται. Πίσω ἀπό τό ιστορικό αὐτό γεγονός τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου μας βλέ-

πομε τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο. Μᾶς ἀγαπήσε νά Τόν ἀγαπήσομε καί ἐμεῖς. Νά ἀνοιξομε τήν καρδιά μας καί τή ζωή μας, νά συνδεθοῦμε μαζί Του.

Ἀγαπητοί μου

Ὁ Κύριός μας, πού ἔγινε ἄνθρωπος μέ σάρκα γιά νά ἐπικοινωνήσει μαζί μας καλύτερα, θά ἔχει χαρά μεγάλη ἂν ἐμεῖς ὡς ἄνθρωποι -μέ τίς ὅποιες ἀδυναμίες μας καί πειρασμούς- α ἔχομε ΕΝΟΤΗΤΑ μέσα στήν οἰκογένειά μας, στήν κοινωνία καί τήν ἐκκλησία μας. Ἄν μαζί μέ τήν ἐνότητα β) κρατήσομε καί τήν ΕΛΠΙΔΑ μας στόν Θεό. Νά μὴν ἀπελπιστοῦμε ἢ ἀπογοητευθοῦμε καί γ) ἂν ἔχομε μεταξύ μας ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ γιατί εἶναι βέβαιο, τό ζοῦμε ἄλλωστε ὅλοι μας καθημερινά, ὅτι οἱ οἰκονομικές συνέπειες τῆς πανδημίας ἔχουν πλήξει πολλούς συνανθρώπους μας στούς ὁποίους πρέπει νά σταθοῦμε ἀλληλέγγυοι, συμπαραστάτες καί βοηθοί.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις θά ἤθελα νά εὐχηθῶ σέ ὅλες καί ὅλους σας τά φετινά Χριστούγεννα νά εἶναι ἡ ἀπαρχή μίας νέας ζωῆς πού θά ἀνοιξομε διάπλατα τήν πόρτα τῆς ψυχῆς καί τῆς καρδιάς μας γιά νά μπεῖ καί νά κατοικήσει τό Θεῖο Βρέφος τό ὁποῖο θά εἶναι ἀρωγός καί συνοδοιπόρος στή ζωή μας.

Εὐχομαι ὀλόψυχα

**Καλά καί εὐλογημένα Χριστούγεννα
Τό νέο ἔτος νά εἶναι εἰρηνικό καί
εὐτυχισμένο χαρίζοντας κάθε καλό
σέ σᾶς καί τούς δικούς σας.**

Μέ ἐκτίμηση - σεβασμό
καί ἀγάπη Χριστοῦ
Λάμπρος Γεωργάκης
Πρόεδρος Δ.Σ.

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΥΠ' ΑΡ. 239

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΛΕΥΚΑΔΟΣ & ΙΘΑΚΗΣ κ.κ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

Ἐπί Τῆ Ἑορτῆ Τῶν ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Ἀρ. Πρωτ.: 1360

Ἐν Λευκάδι, τῇ 23^ῃ Νοεμβρίου 2022

Πρός
Τόν Ἱερό Κλῆρο, τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες
Καί τόν Εὐλογημένο Λαό
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως

*«Ὁ Πατήρ ἠυδόκησεν, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο
καί ἡ Παρθένος ἔτεκε, Θεόν ἐνανθρωπήσαντα...!»
(στιχηρό τῶν Αἰνῶν τῆς Ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων)»*

Ἀγαπητά μου πνευματικά παιδιά,

Ἡμέρα ἁγία καί μητρόπολις τῶν ἑορτῶν εἶναι ἡ σημερινή ἡμέρα τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου μας. Ὀλόκληρος ὁ Χριστιανικός κόσμος ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρο τῆς Οἰκουμένης πανηγυρίζει τήν κοσμοσωτήρια Γέννηση τοῦ Θεανθρώπου. Οἱ ἄγγελοι ἀγάλονται στόν οὐρανό· οἱ ἄνθρωποι πνευματικά εὐφραίνονται στήγῃ· σκιρτᾷ ἡ κτίση· «τά σύμπαντα σήμερον χαρᾶς πληροῦνται, Χριστοῦ τεχθέντος ἐκ τῆς Παρθένου».

Ἐγεννήθη σήμερα ὁ Σωτήρας Χριστός. Ἐκλινε οὐρανοῦς καί ἦλθε στή γῆ «καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ἔλαβε σάρκα καί ὅσῳ ἀπό τήν ἀειπάρθενον Μαρίαν καί παρουσιάστηκε ἀνάμεσά μας ὡς ὁ «Υἱός τοῦ ἀνθρώπου». Ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ περιβάλλεται τῇ χοϊκῇ καί ἐφάμαρτη ἀνθρώπινη φύση, γιά νά τήν ἐξαγνίσει, νά τήν ἀφθαρτοποιήσει καί νά τήν κάνει κοινωνό Θείας φύσεως.

Ὁ Ἐνανθρωπήσας Θεός δέν ἀπέριψε τόν ἄνθρωπο. Ἀντιθέτως, τόν πῆρε πάνω Του, τόν προσέλαβε γιά νά τόν θεραπεύσει, νά τόν ἀναστήσει, νά τόν κάνει ὄχι μόνο ἠθικότερο ἢ καλύτερο, ἀλλά Θεό κατά Χάριν. Τοῦτο τό θαῦμα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ προανήγγειλαν, μέ κάθε λεπτομέρεια, ἑκατοντάδες χρόνια ἐνωρίτερα οἱ Προφῆται. «Ἴδού ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καί τέξεται Υἱόν καί καλέσουσι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ Ἐμμανουήλ».

Μέ τήν σάρκωσή Του ὁ Χριστός δέν ἀνακαινίζει ἀπλῶς τόν ἄνθρωπο μέ μία ἐξωτερική ἐνέργειά Του, ὅπως ὅταν τόν ἔπλασε, ἀλλά τόν προσλαμβάνει καί τόν ἀγκαλιάζει. Δέν ἀνορθώνει τήν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλά τήν περιβάλλει μέ ἀπερίγραπτο τρόπο, ἐνώνεται καί ταυτίζεται μαζί της. Γεννιέται συγχρόνως Θεός καί ἄνθρωπος, ἀπό γυναῖκα βέβαια, ὥστε νά πάρη πίσω ἐκεῖνο τό δημιούρ-

γημά Του, τό ὁποῖο πρῶτο ὁ πονηρός Τοῦ ἔκλεψε, ἀπό παρθένο ὁμως γιά νά καταστήσῃ τόν ἄνθρωπο νέο, δηλαδή μέτοχο τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἀστείρευτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τό ἀνθρώπινο γένος παραμένει αἰωνίως ὁρατή στό μυστικό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία, πού εἶναι «στῦλος καί ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» (Α΄ Τιμ. 3,15), ἡ μυστική Βηθλεέμ, ὅπου ὁ Χριστός «ἀεὶ γεννᾶται». Γι' αὐτό κι ἐμεῖς, ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας Του, πρέπει ν' ἀγαπᾶμε τούς ἀδελφούς μας, ὅπως τόν ἴδιο μας τόν ἑαυτό. Ν' ἀπομακρύνουμε ἀπό τίς καρδιές μας τή φιλαυτία καί τήν ιδιοτέλεια, τό φθόνο καί τήν ἔχθρα, τή διχόνοια καί τήν ὀργή, τή μνησικακία καί τήν ἐμπάθεια. Νά συγχωροῦμε τούς ἄλλους, ὅπως θέλουμε νά μᾶς συγχωροῦν κι ἐκεῖνοι. Νά συγκαταβαίνουμε στίς ἀδυναμίες τους. Νά τούς βοηθοῦμε ἐγκάρδια καί μέ προθυμία, ὅταν μᾶς χρειάζονται. Ἡ ἀγάπη αὐτή ἐξάλλου εἶναι τό κυριώτερο γνώρισμα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μας: «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐάν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. 13,35).

Ἡ ἔλλειψη τοῦ μηνύματος τῆς ἀγάπης αὐτῆς, τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἐλευθερίας ἀπό τήν ψυχή τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου εἶναι δυστυχῶς ἡ αἰτία ὅλων τῶν κοινωνικῶν καταστροφικῶν ἐξελί-

ξεων, τῶν ὁποίων καθημερινῶς εἶναι αὐτόπτης μάρτυς, καί τίς ὁποῖες καλεῖται ἐνσυνείδητα ἢ ἀσυνείδητα νά ζήσῃ. Ἔτσι ὁ κόσμος δέν ξέρεي πιά πῶς ἢ πιό μεγάλη χαρά εἶναι νά προσφέρεις καί ὄχι νά παίρνεις· νά θυσιάζεσαι καί ὄχι νά ἀπαιτῆς θυσίες· νά ἔχεις τή χαρά, ἀλλά καί τή Χάρη.

Ἀδελφοί μου καί Παιδιά μου,

Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε, ὅτι ἡ σημερινή ἡμέρα εἶναι κυρίως ἡμέρα ἀγάπης καί φιλάνθρωπίας. Γιά νά πλουτίσουμε ἐμεῖς, ἐπτῶχευσε ὁ Χριστός. Γιά νά τιμηθοῦμε ἐμεῖς, ταπεινώθηκε Ἐκεῖνος. Ἔλαβε τή μορφή τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ἀδύναμου, τοῦ περιφρονημένου, γιά νά μεταδώσει στήν πάσχουσα ἀνθρωπότητα τή δύναμή Του, τήν ἀγάπη καί τά πλούτη τῶν δωρεῶν Του. Ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος μία φορά γεννήθηκε κατά σάρκα, θέλει νά γεννιέται πάντοτε ἀπό ἐμᾶς κατά πνεῦμα διά τῶν ἀρετῶν. Ὡστόσο εἶναι ἀνάγκη, τό ἀπαιτοῦν ιδιαίτερα οἱ καιροί μας, νά ξαναγεννηθεῖ ὁ Χριστός, ὄχι βέβαια σέ Σπήλαιο καί Φάτνη, ἀλλά στίς καρδιές ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἔτσι, μαζί μέ τούς ὕμνους τῶν ἀγγέλων, τῶν ποιμένων, τῶν μάγων καί τῶν παιδιῶν θά γιορτάσουμε τά φετινά Χριστούγεννα, ὡς ἀρχή τῆς σωτηρίας μας, ψάλλοντες μέ ἓνα στόμα καί μία καρδιά:

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»

Εὐχόμενος πρὸς τόν Νηπιάσαντα Κύριο γιά ὅλους σας

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΣΑΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

† Ὁ Λευκάδος καί Ἰθάκης

Θ ε ό φ ι λ ο ς

«Ἐτοιμάζου Βηθλεέμ, ἦνοικται πᾶσιν ἡ Ἐδέμ...»

Ἄρχιμ. Νικηφόρου, Καθηγουμένου
Ἱερᾶς Μονῆς Φανερωμένης Λευκάδος

Πλησιάζει καί πάλι ἡ μεγάλη καί σωτήριος ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων. Σέ λίγες ἡμέρες οἱ καμπάνες ὄλου τοῦ κόσμου θά διαλαλήσουν μέ τούς ἠχους των πῶς «Χριστός γεννᾶται». Οἱ χριστιανοί ὄλου τοῦ κόσμου θά σταθοῦν μπροστά στήν κοσμοσωτήρια, στή μοναδική, μέσα στήν Ἱστορία τοῦ κόσμου, Νύχτα.

Ἡ Ἁγία αὐτή Νύχτα εἶναι τό Φῶς τοῦ κόσμου καί τό ὀρόσημο τῆς Ἱστορίας, γιατί τέμνει, κάθετα, τόν ἱστορικό χρόνο σέ δύο, ὄλωσδιόλου, διαφορετικῆς ὕψης καί «ποιότητας» τμήματα. Τό πρό Χριστοῦ τμήμα, τό τμήμα τοῦ «Νόμου», τό ὁποῖον παρέρχεται καί ἐγκαινιάζεται ἡ ἱστορία τῆς χάριτος. Μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ «τά ἀρχαία παρῆλθεν, ἰδού γέγονε καινά τά πάντα». Γι' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία μας φάλ-λει: «Παρῆλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου, τῆς χάριτος ἐλθούσης».

Σ' αὐτή τήν πραγματική καί μεταφυσική Νύχτα συντελεῖται τό ὑπερφυές γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, «τό ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον καί Ἀγγέλοις ἄγνωστον μυστήριον».

Ἐκείνη τήν πάμφωτη Νύχτα παρεμβαίνει στόν κόσμο ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ἡ φιλανθρωπία και φωτίζει τό ἔρεβος τῆς ψυχῆς καί τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, πραγ-

ματοποιώντας θεραπευτική «τομή» στό σῶμα τῆς βαρέως νοσοῦσης καί παραπαίουσας ἀνθρωπότητας. Ὁ Σατωβριάν, περιγράφοντας τήν ἠθική καί πνευματική ἐξαχρείωση τοῦ τότε κόσμου λέγει: «Ἄν ὁ Χριστός ἐρχόνταν λίγο ἀργότερα στή γῆ, θά εὑρισκε μονάχα τό πτώμα τῆς ἀνθρωπότητας».

Τόν Λυτρωτή Χριστό τόν περίμεναν, μέ ἀδημονία οἱ αἰῶνες, τόν νοσταλγοῦσαν «οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι», μιλοῦσαν γι' Αὐτόν μέ ἐνάργεια, οἱ προφῆτες. Καί ὁ Ἄναμενόμενος πού ἤλθε, δέν ἦταν Θεός μιᾶς φυλῆς, ἀλλά σύνολης τῆς ἀνθρωπότητας. Δέν ἦταν ὁ ὀργίλος καί αὐστηρός Γιαχβέ, ἀλλά ὁ Θεός τῆς ἀγάπης, τῆς ἐπιείκειας καί τῆς συγγνώμης, ἦταν ὁ «πρᾶος καί ταπεινός τῆ καρδία». Ἦταν ὁ Σωτήρας καί «Λυτρωτής» τοῦ κόσμου.

Ἡ συγκλονιστική αὐτή θεία φιλανθρωπία εἶναι «οὐ φύσεως ἔργον, ἀλλά τρόπος οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ).

Αὐτή τήν ὑπερφυά Νύχτα, ὁ ἀνθρωπος γίνεται κατά χάριν ὅ,τι εἶναι ὁ Θεός κατά φύσιν.

Ἄπό τήν πολλή ἀγάπη, γιά τό πλάσμα Του, «ὄτε ἤλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ...» (Γαλ. 4,4). Δηλαδή σέ συγκεκριμένο τόπο

καί χρόνο, ὅπως οἱ Προφῆτες εἶχαν προ-
αναγγείλει, ἐπὶ «**Αὐγούστου μοναρχή-
σαντος ἐπὶ τῆς γῆς**» καί «**ἡ πολυαρχία
τῶν ἀνθρώπων ἐπαύσατο ... ἡ πολυθεΐα
τῶν εἰδώλων κατήργηται**. Ὑπὸ μίαν βα-
σιλείαν ἐγκόσμιον, αἱ πόλεις γεγένηται,
καὶ εἰς μίαν Δεσποτείαν Θεότητος, τὰ
Ἔθνη ἐπίστευσαν» Ὁ Χριστὸς ἐνανθρω-
πήσας, «... καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν» (Ἐβρ. 1,4), «...Ἐκ
νυκτὸς ἔργων, ἐσκοτισμένης πλάνης ...»,
ὄντων ἡμῶν «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ». Καὶ τα-
πεινώνεται καὶ θυσιάζεται γιὰ μᾶς. Ἔτσι,
«...Πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλα-
βεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν...» (Ἐβρ.
2,2), «Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ...»,
«Ὁ σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ
ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἐνανθρω-
πήσας ...», ἀφοῦ ὅπως ἔχει γραφεῖ « ...
ὅπου Θεὸς δὲ βούλεται, νικᾶται φύσεως
τάξις...».

Ὁ Θεὸς ἐνανθρωπίζεται καὶ ὁ ἄνθρωπος
θεοῦται. Ὁ Θεὸς βρεφουργεῖται καὶ ὁ
ἄνθρωπος νεουργεῖται. Ὁ Θεὸς «οὐκ
αἰδεχθεὶς τὸ δυσειδές τῆς φύσεως», κατὰ
τόν Ἱερό Χρυσόστομο, φανερώνεται «ἐν
σαρκί» ἐπιφυλάσσοντας ἔτσι στὸν ἄνθρω-
πο τὴ μέγιστη τιμὴ τῆς θείας υἰοθεσίας.

Ὁ Νέος Ἀδάμ, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «**Θεὸς
ὢν εἰρήνης πατὴρ οἰκτιρῶν**», ἔρχεται
πρὸς «**ἀποδήμους τῆς αὐτοῦ Χάριτος**»
ἀνθρώπους γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸν παλαιὸ
Ἀδάμ ἀπὸ τὸ τραῦμα τοῦ Προπατορικοῦ
ἁμαρτήματος. Τὴν ἀποφράδα ἐκείνη ἡμέ-
ρα τῆς πτώσεως ἢ θεόμορφη «**εἰκόν**» τοῦ
ἀνθρώπου ἁμαυρώθηκε, κατέστη ἀνενε-
ργὸς καὶ ἡ δυνατότητα τοῦ καθ' ὁμοίωσιν
ἀκίνητοποιήθηκε καὶ καταστράφηκε.

Ἔχοντας ἁμαυρωμένο τὸ «**κατ' εἰκόνα**»,
ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ξεστρατίζει καὶ
ἀγαπᾷ «**τό σκότος μᾶλλον ἢ τὸ φῶς**». Ὁ
ἄνθρωπος κοινωνεῖ μέ τὸν Θεό, μονάχα
ὅταν διατηρεῖ τὸ «**κατ' εἰκόνα**» στὴν ἀρχι-
κὴ του θέση καὶ καθαρότητα. Κι ἐδῶ,
ἀκριβῶς, ἐντοπίζεται ἡ ἀναγκαιότητα τῆς

σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἐπομένως ὁ ἐν σπηλαίωγεννηθεὶς καὶ ἐν
φάτνη ἀνακληθεὶς Χριστὸς δὲν ἤλθε γιὰ νὰ
διδάξει, ἀπλῶς, ἠθικούς κανόνες συμπερι-
φορᾶς ἢ νὰ διορθώσει τὸν «**χαρακτήρα**»
μας, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ἡ ζωὴ μας. Ὁ
Θεὸς ἔπρεπε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἁμαυ-
ρωμένο «**κατ' εἰκόνα**», γιὰ νὰ τεθεῖ σὲ λει-
τουργία καὶ πάλιν τὸ «**καθ' ὁμοίωσιν**». Μο-
νάχα μέ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κατ'εἰκό-
να καὶ τὴ συνακόλουθη λειτουργία τοῦ καθ'
ὁμοίωσιν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου χριστο-
ποιεῖται, γίνεταί δηλ. θεανθρώπινη.

Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δὶ' αὐτῆς
καὶ ἐξ αὐτῆς θέωση καὶ λύτρωση τοῦ
ἀνθρώπου ἀποτελεῖ «**Μέγα Μυστήριον**».

Φοβερὰ τὰ γεγονότα πού λαμβάνουν
χώρα στὴν Βηθλεέμ, τὰ περιγράφει ὁ
Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. «**Καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γάρ, εὐαγ-
γελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις
ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σή-
μερον Σωτήρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος**»
(Λουκ. 2, 11-12), «**Θεὸς ὢν εἰρήνης,
Πατὴρ οἰκτιρῶν, ... εἰρήνην παρεχόμε-
νον...**».

Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου σταματᾷ. «**Μυ-
στήριον ξένον, ὁρῶ καὶ παράδοξον**». Ὁ
ὀρθὸς λόγος ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ καὶ νὰ
ἐρμηνεύσει τὰ γεγονότα. «**Ἀπορεῖ πᾶσα
γλῶσσα εὐφημεῖν πρὸς ἀξίαν, ἰλιγγιᾷ δε
νοῦς ...**». Χρειάζεται πίστη. Μόνο μέ τὴν
πίστη μποροῦμε νὰ προσεγγίσουμε τὰ γε-
γονότα. Τὸ Μυστήριον «**ὁρᾶται**» μέ τὰ μά-
τια τῆς πίστεως, διότι εἶναι ἀσύλληπτο ἀπὸ
τὴν λειτουργικὴ σχέψη, καθ' ὅτι «**οὐ φέρει
τό μυστήριον ἔρευναν, πίστη μόνη τοῦτο
πάντες δοξάζομεν**».

Πόσο ὁμορφα ὁ ὑμνογράφος παρου-
σιάζει τὸ συγκλονιστικὸ γεγονός, καλώντας
ὄλους μας νὰ συμμετάσχουμε στή χαρὰ,
κάνοντας ἀναδρομὴ στὰ θαυμαστά καὶ κο-
σμοσωτήρια γεγονότα: «**Δεῦτε ἅπαντες,
πιστῶς πανηγυρίσωμεν ... τῶν πρό νόμου
Πατέρων ... τὴν ἐτήσιον μνήμην ... τῶν**

Προφητῶν τάς προρρήσεις ... ἰδοὺ ἡ Παρθένος, ἐν γαστρὶ λήφεται, καὶ τέξεται Υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός».

Συμπερίληψη ὅλης τῆς θεολογίας τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως σέ ἓνα τροπάριο, στό Ἰδιόμελο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Χριστουγέννων: «Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, τὸ παρὸν μυστήριον ἐκδηγούμενοι, τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται, ἡ φλογίνη ῥομφαία τὰ νῶτα δίδωσι, καὶ τὰ Χερουβείμ παραχωρεῖ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, κἀγὼ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς μεταλαμβάνω, οὗ προεξεβλήθην διὰ τῆς παρακοῆς. Ἡ γὰρ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ὁ χαρακτήρ τῆς ἀϊδιότητος αὐτοῦ, μορφὴν δούλου λαμβάνει, ἐξ ἀπειρογάμου Μητρὸς προελθὼν, οὗ τροπὴν ὑπομείνας· ὃ γὰρ ἦν διέμεινε, Θεὸς ὢν ἀληθινός· καὶ ὃ οὐκ ἦν προσέλαβεν, ἄνθρωπος γενόμενος διὰ φιλανθρωπίαν, αὐτῷ βοήσωμεν· ὃ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς».

Ἄν ἡ προσέγγισή μας στὰ Χριστούγεννα ἀποτελεῖ ἀφορμὴ, μονάχα γιὰ μιὰ γλυκιά συναισθηματικὴ πλημμύρα καὶ μέθη, πού προκαλοῦν τὰ λαμπιόνια καὶ οἱ φωσφορισμοὶ τοῦ χριστουγεννιάτικου δένδρου ἂν ἀρκεσθοῦμε, τῇ Μεγάλῃ ἐκείνῃ Νύχτα, νὰ τραγουδήσουμε μονάχα τὰ ἄσματα: «Χιόνια στό Καμπαναριό...» καὶ τὸ «Ἁγία Νύχτα...» χωρὶς τὴν ὀλόθυμη συμμετοχὴ μας στό «ἄφραστο θαῦμα». Ἄν ἡ θεολογικὴ καὶ λειτουργικὴ ποίηση τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ θρεμμένη μέ τοὺς χυμούς τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῶν ἀγιοπατερικῶν βιωμάτων, δέ συγκλονίσει τὴν ψυχὴ μας, τότε εἰ τότε ἡ γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων θά περνάει ἀπὸ τὴ ζωὴ μας ὅπως οἱ ἄλλες γιορτές, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουμε τίποτε, χωρὶς νὰ παίρνομε χαμπάρι, χωρὶς τὴν ψυχὴ μας νὰ νοιώθει ὅτιδὴποτε ἀπὸ αὐτὴ τὴν «κένωση» τοῦ Θεοῦ.

Ἄν τὰ Χριστούγεννα γιὰ τίς ἄλλες θρησκείες καὶ ἰδεολογίες εἶναι μιὰ εὐκαιρία

οἰκογενειακῆς ζεστασιᾶς καὶ ἐκδηλώσεως ἀγάπης καὶ μόνον, γιὰ μᾶς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς εἶναι κάτι πιὸ βαθύ, πιὸ σπουδαῖο. Εἶναι μιὰ εὐκαιρία νὰ ἐμβαθύνουμε μέ σοβαρότητα στό γεγονός τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς κενώσεως τοῦ Θεοῦ. Προκειμένου νὰ πληρωθοῦμε καὶ νὰ ὑψωθοῦμε ἐμεῖς. «Αὐτὸς ἐνηνθρώπησεν ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν» Κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο. Νὰ γεμίσουμε ἀπὸ ζωὴ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τό«περισσόν», τὸ ὁποῖον ὑπαινίχθηκε ὁ Κύριος λέγοντας: «Ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσόν ἔχωσιν». (Ἰωαν. 1,10).

Νὰ γεμίσουμε ἀπὸ φῶς, νὰ ὑψωθοῦμε στό ἀρχαῖο κάλλος στὴν πρώτη ὁμορφιά στὴν κατ'εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, μέ τὴν ὁποία μᾶς ἐπλασε κι ἀπ' ὅπου μέ τὴν ἁμαρτία μας ξεπέσαμε καὶ δυστυχῶς ἐξακολουθοῦμε νὰ πέφτομε.

Ἦντως «Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις».

Ἐτοιμαζόμαστε νὰ ὑποδεχθοῦμε τὰ Χριστούγεννα. Νὰ γιορτάσουμε τὸ μεγάλο γεγονός, τὸ συγκλονιστικὸ γεγονός τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ πάνω στό πρόσωπο τῆς γῆς, ἀνάμεσά μας. Ἄς λησμονήσουμε γιὰ λίγο τὸν ἑορταστικὸ περίγυρο. Τοὺς φωταγωγημένους δρόμους, τίς στολισμένες βιτρίνες, τὸν θόρυβο τῆς ἀγορᾶς, τὴν κίνηση τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀνταλλαγὴ δώρων καὶ εὐχῶν κι ἄς ἀναρωτηθοῦμε: Ποια θέση ἄραγε ἔχει στὰ χεῖλη μας, στὴν καρδιά μας, στὴ ζωὴ μας, ὄχι ἡ ἑορτὴ ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, «τό ὑπερύμνητο ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων κλίνει».

Πολύ φοβοῦμαι ὅτι γιὰ πάμπολλους ἀνθρώπους δὲν ἔχει καμιά θέση. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μέγας ἀπὼν. Ὁ βαθιὰ λησμονημένος. Ὁ Ἄγνωστος.

Οἱ πολλοί, δυστυχῶς, γιορτάζουμε Χριστούγεννα χωρὶς Χριστό! Χωρὶς τὰ χεῖλη μας νὰ τὸν ἀναφέρουν. Χωρὶς ἡ καρδιά μας

νά τόν πιστεύει καί νά τόν ἀγαπᾶ.. Χωρίς ὁ νοῦς μας νά τόν σκέπτεται. Χωρίς ἡ ὑπαρξή μας νά αἰσθάνεται τή χαρά τῆς λυτρώσεως. Χωρίς ἡ ζωή μας νά τόν ἔχει ὁδηγό καί κυβερνήτη της.

Χριστούγεννα ὁμως χωρίς Χριστό εἶναι ἓνα μεγάλο ψέμα. Καταντᾶ ἓνα κοινωνικό γεγονός, ἓνας τύπος πού ἡ ἀξία του βρίσκεται μόνο στό ὅτι σπάει τήν ρουτίνα τῆς καθημερινότητας καί τό ἀγχος τῶν βιοτικῶν φροντίδων.

Ἀλλοίμονο ὁμως ἂν ὁ Χριστός ἦλθε στόν κόσμο γιά κάτι τέτοιο!

Γι' αὐτό, ἂν θέλουμε νά γιορτάσουμε ἀληθινά Χριστούγεννα νά κατανοήσουμε τή σημασία τοῦ μεγάλου γεγονότος νά νοιώσουμε τό μήνυμα πού κρύβει ἡ ἑορτή, ὀφείλουμε νά ἀναζητήσουμε τόν γεννηθέντα Κύριο. Τό γλυκύτατο ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ νά γίνει τό κέντρον καί ὁ ἀξονας τοῦ ἑορτασμοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Σωτήρας μας καί λυτρωτής. Εἶναι ἡ προσδοκία τῶν Ἐθνῶν. Ἡ γλυκιά ἀπαντοχή τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐλπίδα τοῦ περιουσίου λαοῦ. Τό ὄραμα τῶν Πατριαρχῶν. Τό κήρυγμα τῶν Προφητῶν. Ὁ Ἀναμενόμενος Μεσσίας. Ἦλθε γιά νά μᾶς λυτρώσει. Νά μᾶς ἀπαλλάξει ἀπό τά δεσμά τῆς ἁμαρτίας. Νά γεφυρώσει τό χάσμα μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς. Νά μᾶς ξαναδώσει τή χαμένη δυνατότητα κοινωνίας μέ τόν Θεό. Νά θεραπεύσει τήν ἄρρωστη φύση μας καί ἔτσι νά μπορέσουμε νά ζήσουμε μιά καινούργια ζωή, τή δική Του ζωή. Ὅπως πολύ ωραία τονίζει ὁ Ἄπ. Παῦλος: «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενί ἡ σωτηρία, οὐδέ γάρ ὄνομα ἔστιν ἕτερον ὑπό τόν οὐρανόν τό δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι».

Αὐτή εἶναι ἡ «ὑπόθεσις» τῆς ἑορτῆς, μέ αὐτό τό πνεῦμα καλεῖ ἡ Ἐκκλησία τούς πιστούς, νά γιορτάζουμε τά σωτηριώδη αὐτά γεγονότα παραδοσιακά, μέ τίς πτώσεις μας καί τίς ἀναστάσεις μας καί μᾶς δείχνει τόν τρόπο καί τόν δρόμο.

Χριστούγεννα! Αὐτή τή νύχτα, μέσα σέ μιά φάτνη, γεννήθηκε ὁ Χριστός, πού ἡ Ἀγάπη Του ἔμελλε ν' ἀναμοχλεύσει τόν κόσμο ὁλόκληρο.

Δέν ἑορτάζουμε ἀληθινά Χριστούγεννα, ἔάν τά ἑορτάζουμε κλεισμένοι στόν ἑαυτόν μας καί στά ἀγαθά μας. Στίς τυπικές εὐχές καί στούς ψεύτικους πανηγυρισμούς. Ἀλλά ἂν προσφέρουμε τήν μετάνοιά μας, τίς ἁμαρτίες μας. Εἶναι τό καλύτερο δῶρο. Τίς ἁμαρτίες μας γιά νά τίς συγχωρέσει. Θά ἀδειάσει ἔτσι ὁ τόπος «ἐν τῷ καταλύματι», γιά νά φιλοξενήσει τόν ἐρχόμενον ὡς νήπιον. Μήν ἀναβάλουμε λοιπόν. «Χριστός γεννᾶται – τώρα ἄς τόν ὑποδεχθοῦμε στή φάτνη τῆς ψυχῆς μας.

Ὁ ἐν σπηλαίῳ γεννηθείς καί ἐν φάτνῃ ἀνακληθείς ἦλθε, τότε, ἀλλά καί ἔρχεται κάθε μέρα καί κάθε στιγμή στή ζωή μας. Ἔρχεται στόν κόσμο καί «οὐκ ἔστι τόπος δι' Αὐτόν». Καί δέν ὑπάρχει τόπος γι' Αὐτόν. Οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων εὐρίσκονται κατελημμένες ἀπό ἄλλους. Ἐμεῖς οἱ ἀνθρωποι ἀπορροφημένοι ἀπό σκέψεις, μέριμνες καί φροντίδες τῆς ματαιότητος, γιά νά ἀποκτήσουμε πλοῦτη καί ἀνέσεις καί δόξα ἐφήμερη, δέν διαθέτουμε οὔτε τό ἐλάχιστο σ' Ἐκεῖνον πού διέθεσε τά πάντα. Γι' Αὐτόν πού «ἐκένωσε ἑαυτόν» ἀπό τή δόξα Του γιά μᾶς.

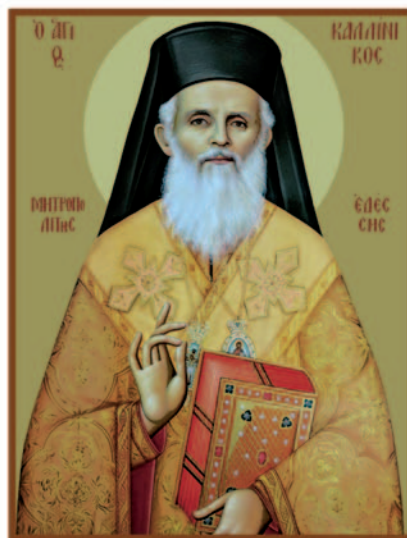
Σέ μᾶς μένει καί ἀπό ἐμᾶς ἐξαρτᾶται πῶς θά σταθοῦμε ἀπέναντί του, ἀπέναντι στό Θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεέμ, ἀπέναντι σ' Αὐτόν πού «πᾶν γόνου ἐπουρανίων, ἐπιγείων καί καταχθονίων» κλείνει εὐλαβικά καί προσκυνᾶ τόν λυτρωτήν καί ἐλευθερωτήν.

Γιά τόν λόγο αὐτό «Τά σύμπαντα σήμερον χαρᾶς πληροῦνται, Χριστός ἐτέχθη ἐκ τῆς Παρθένου». Λοιπόν, «Εὐφρανέσθε Δίκαιοι, οὐρανοί ἀγαλλιᾶσθε, σκιρτήσατε τά ὄρη, Χριστοῦ γεννηθέντος, Παρθένος καθέζεται, τά Χερουβείμ μιμουμένη, βαστάζουσα ἐν κόλποις, Θεόν Λόγον σαρκωθέντα».

ΑΓΙΟΣ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Μητροπολίτης Έδέσσης,
Πέλλης και Άλμωπίας

Έπιμέλεια κ. Έλένης Μανούσου

Ο Άγιος Καλλίνικος Μητροπολίτης Έδέσσης, Πέλλης και Άλμωπίας (1919-1984) ήταν Έλληνας θεολόγος και επίσκοπος τής Έκκλησίας τής Ελλάδος. Διετέλεσε Μητροπολίτης Έδέσσης, Πέλλης και Άλμωπίας απο τό 1967 έως τό 1984. Ανακηρύχθηκε άγιος τής Όρθοδόξου Έκκλησίας από τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως τό 2020.¹

Ό κατά κόσμον Δημήτριος Πούλος γεννήθηκε στά Σιταράλωνα Αίτωλοακαρνανίας τό 1919. Σπούδασε τή Θεολογία στή Θεολογική Σχολή Αθηνών. Διάκονος και Πρεσβύτερος χειροτονήθηκε τό 1957 από τόν άδελφό του Μητροπολίτη Διδυμοτείχου Κωνσταντίνο. Ύπηρετησε ως Γραμματέας τής Μητροπόλεως Αίτωλίας και Ακαρνανίας, λαϊκός Ίεροκήρυκας και Πρωτοσύγκελλος αΐτης. Στίς 25 Ίουνίου 1967 χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Έδέσσης, Πέλλης και Άλμωπίας. Προηγούμενος στίς 22 Ίουνίου 1967 ή Ίερά Σύνοδος με άπόφασή της προσήρτησε στή Μητρόπολη Έδέσσης και τήν Έπαρχία Άλμωπίας, τήν όποία απέσπασε από τή Μητρόπολη Φλωρίνης. Η χειροτονία τελέσθηκε στόν Ίερό Ναό Αγίου Διονυσίου Άρεοπαγίτου Αθηνών.

Τό 1973 ό Αρχιεπίσκοπος Ίερόνυμος Κοτσώνης παραιτήθηκε. Τό 1974 εξέλέγη Αρχιεπίσκοπος ό Μητροπολίτης Ίωαννίνων Σεραφεΐμ (12-01-1974) από τήν κανονική Ίερά Σύνοδο («Πρεσβυτέρα» Ίεραρχία) τής Έκκλησίας τής Ελλάδος. Η κανονική Ίερά Σύνοδος στίς 28 Μαρτίου 1974, «λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τήν άνάγκην ειρηνεύσεως τής Έκκλησίας και διατελουμένη εν πνεύματι άκρας εκκλησιαστικής οικονομίας και επεικειας» απέδέχθη τήν εισήγηση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Σεραφεΐμ και άποφάσισε, όπως θεωρήσει, κατ' οικονομίαν, ως κανονική τήν εκλογή για 20 έπαρχιούχους ιεράρχες (εκ του συνόλου των 29 των επί της “ιερωνυμικής” περιόδου εκλεγέντων), μεταξύ των οποίων και ό Έδέσσης Καλλίνικος. Ό Καλλίνικος συνέχισε έτσι κανονικά τήν ποιμαντορία του, ως μέλος τής (προεδρευομένης υπό Αρχιεπισκόπου Σεραφεΐμ) κα-

νονικής και νόμιμης Ίεραρχίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος. Αντιθέτως, ό άδελφός του, ό Διδυμοτείχου Κωνσταντίνος Πούλος παρότι είχε καθ' όλα κανονική εκλογή [1957 - επί άρχιεπισκοπείας Θεοκλήτου Παναγιωτοπούλου], τόν Ίούλιο του 1974 κηρύχθηκε - μαζί με άλλους 11 - εκπτώτος του θρόνου του διότι συμπαρατάχθηκε με τούς αντιδρώντες δικτατορικούς “ιερωνυμικούς” μητροπολίτες και προέβη μαζί τους σε ένεργειες που απέβλεπαν στή διασάλευση τής ένότητας τής Έκκλησίας.²

Ό Μητροπολίτης Καλλίνικος μερίμνησε για τόν καταρτισμό των κληρικών τής Μητροπόλεως με τή διοργάνωση θεολογικών συνεδρίων και ιερατικών συνάξεων. Περίοδευε συνεχώς σε όλες τις ένορίες και καλλιέργησε τό κήρυγμα και τήν εξομολόγηση. Ανέδειξε τις τοπικές αγίες, νεομάρτυρα Χρυσή και μάρτυρα Βάσσα τήν Έδεσσαία. Με πρωτοβουλία του ιδρύθηκε Οικοτροφείο για τούς νέους που σπουδάζουν καθώς και Γηροκομείο για τούς ηλικιωμένους. Επίσης, άνασύστησε τή Μονή Άρχαγγέλου Μιχαήλ Αριδαίας.

Έκοιμήθη στήν Αθήνα στίς 7 Αύγουστου 1984 και έτάφη στο δημοτικό Κοιμητήριο τής Έδεσσας μετά από επιθυμία του, καθώς θέλησε να βρίσκεται κοντά στόν λαό.³

Η Ίερά Σύνοδος του Οίκουμενικού Πατριαρχείου άποφάσισε (23-6-2020) τήν άγιοκατάταξη του μητροπολίτη Έδέσσης και Πέλλης κυρού Καλλίνικου. Η μνήμη του εορτάζεται στις 8 Αύγουστου.⁴

Ό Άγιος Καλλίνικος Έδέσσης και οι νέοι

Όπως ό Μέγας Αρχιερέυς, ό Ίησούς Χριστός, του όποίου μιμητής υπήρξε ό Άγιος Καλλίνικος, είπε:

² Άνδρεοπούλου, Χαραλάμπους, «Η Έκκλησία κατά τή δικτατορία 1967-1974. Ίστορική και νομοκανονική προσέγγιση», εκδ. Επίκεντρο, 2017, Θεσσαλονίκη, σ. 121-122, 309νομοκανονική προσέγγιση», έκδ. Επίκεντρο, 2017, Θεσσαλονίκη, σ. 121-122, 309.

³ Ό Μητροπολίτης Έδέσσης, Πέλλης και Άλμωπίας Καλλίνικος (1919-1984) - Έκκλησία τής Ελλάδος - Νέες Χώρες.

⁴ Ανακήρυξη νέου αγίου από τόν Οίκουμενικό Θρόνο και εκλογή νέων επισκόπων, Έφημερίδα Έθνος.

¹ Άγιος Καλλίνικος Έδέσσης: Ποιός είναι ό νέος άγιος τής Έκκλησίας μας, ant1news.gr, 27 Ίουνίου 2020.

«ἄφετε τὰ παιδιά καί μή κωλύετε αὐτά ἔλθειν πρός με· τῶν γάρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Μτθ. 19, 14), ἔτσι ἔπραττε καί ὁ Ἅγιός μας ἀκόμη ἀπό τὰ χρόνια πού ὑπῆρξε λαϊκός ἱεροκήρυκας.

Ὁ Δημήτριος Ποῦλος, ὁ Μῆτσος, ὅπως τόν ἀποκαλοῦσαν ὄλοι ἀπό τὰ παιδικά του χρόνια, ἔδειχνε ἰδιαίτερα μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν κατήχηση, τήν φροντίδα καί τήν πνευματική προκοπή τῆς νεότητος.⁵

Στά χρόνια πού ἐργάστηκε ὡς Γραμματέας στήν Μητρόπολη Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας, ἀπό τό 1942-1946, ἀλλά καί ἀργότερα ὅταν ὑπηρέτησε τήν στρατιωτική του θητεία ἀπό τό 1946-1949, πρῶτο καί κύριο μέλημά του ὑπῆρξε ἡ κατήχηση τῶν νέων, τῶν μαθητῶν, τῶν στρατιωτῶν καί ἡ ἐμφύχωση τους στόν ἀγῶνα τους, ἀλλά καί ἡ στήριξη τῶν οἰκογενειῶν πού εἶχαν μικρά παιδιά. Γνώριζε ἀπό τήν μητέρα του πόση ἦταν ἡ δυσκολία ἀνατροφῆς καί συμπονοῦσε τίς γυναῖκες πού μεγάλωναν μωρά.⁶

Ὡς λαϊκός ἱεροκήρυκας φρόντιζε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ νά φτάνει καί ὡς τό πιό ἀπομακρυσμένο χωριό καί ὑπῆρξε ὁ κύριος ἰδρυτής τοῦ Ραδιοφώνου τοῦ Μεσολογγίου, ἡ ἐμβέλεια τοῦ ὁποίου ξεπερνοῦσε καί τὰ ὄρια τῆς πόλεως καί τῆς Μητροπόλεως.⁷

Μέ τήν χειροτονία του ὡς ἱερέα τό ἔργο του συνεχίστηκε. Φρόντισε ὑπηρετώντας στό πλάι τοῦ Δεσπότη του, τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἱεροθέου, γιά τήν ἴδρυση Κατηχητικῶν, τίς ἐπισκέψεις στό Δημοτικά Σχολεῖα, τήν ὀργάνωση λειτουργιῶν γιά μαθητές. Ἰδιαίτερη μάλιστα ἦταν ἡ φροντίδα του γι' αὐτές τίς θείες λειτουργίες διότι πίστευε ὅτι αὐτά πού ἐντυπώνονται στήν μνήμη καί τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου στήν παιδική ἡλικία δέν σβήνουν ποτέ.⁸

Ὅταν ὁ Ἅγιος ἔγινε Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας, ὄχι μόνο δέν ἐπαναπαύθηκε στίς προηγούμενες ἐπιτυχεῖς δραστηριότητές του, ἀλλά συνέχισε καί ἐνέτεινε τίς προσπάθειές του γιά τήν στήριξη τῶν νέων καί τήν πνευματική οἰκοδόμησή τους. Φρόντισε γιά τήν ἴδρυση καί λειτουργία Οἰκοτροφείου Ἀρρένων, γιά τήν φιλοξενία σέ Οἰκοτροφεία τῶν κοριτσιῶν πού φοιτοῦσαν στό γυμνάσιο καί τό λύκειο στήν Ἐδεσσα, γιά τήν ἴδρυση Ἐντευκτηρίου γιά τὰ νεαρά κορίτσια, καθώς καί γιά τήν ἴδρυση κατασκήνωσης ὥστε τὰ παιδιά νά ἐκπαιδευτοῦν στό κοινοβιακό ἀδελφικό πνεῦμα.⁹

Ὡς Μητροπολίτης ὁ Ἅγιος στήριζε πολύ τούς ἱεροσπουδαστές καί γενικά τούς φοιτητές καί, ἐνθουμούμενος τίς δικές του δυσκολίες, βοήθησε πάντοτε τούς

φτωχότερους νά ἀνταπεξέλθουν. Ἐνθουμούμενος ἐπίσης τὰ δικά του παιδικά χρόνια πλάι στόν ἱερέα παππού του, φρόντιζε τὰ παιδιά νά κατηχοῦνται σωστά καί νά θεμελιώνεται ἡ πίστη τους στήν ἄγουρη ἡλικία, τότε πού ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βρίσκει πρόσφορο ἄθῶο ἔδαφος.¹⁰

Μέλημά του σέ ὅλη τήν ἐκκλησιαστική του διακονία ὑπῆρξε ἐπίσης ἡ νοθεσία, καί μέ τό προσωπικό του παράδειγμα, γιά ἐξομολόγηση. Αὐτό εἶναι τό «φάρμακο γιά τίς ἀσθένειες» ἔλεγε, γνωρίζοντας ὅτι τό καθαρτήριο λουτρό τῆς μετανοίας εἶναι προσωπικός ἀναβαπτισμός. Γιά τούς μαθητές μάλιστα φρόντιζε νά γίνονται ἐπισκέψεις πνευματικῶν ἱερέων μέ διάκριση καί γνώσεις στό Σχολεῖο, ὥστε τὰ παιδιά καί οἱ νέοι νά ἐξοικειώνονται μέ τήν ἐξομολόγηση, ἐνῶ ἀργότερα οἱ Ἱεροί Ναοί ὀργάνωναν τίς συναντήσεις μέ τούς πνευματικούς ἐκτός Σχολείου, τίς ἀπογευματινές ὥρες, γιά νά τελεῖται πιό σωστά καί ἱεροπρεπῶς τό μυστήριο.¹¹

Ἰδιαίτερος στήριζε ἐπίσης τούς νέους ἱερεῖς. Ἐπιδίδωκε τόν ἐφοδιασμό τους μέ γνώσεις, τήν ἐπέκταση τῶν σπουδῶν τους, τήν ἐπιμόρφωσή τους καί τήν στήριξή τους στό ἔργο τους. Δέν χειροτονοῦσε ἱερεῖς γιά νά τούς ἐγκαταλείψει στή μοῖρα τους.¹² Ἦταν πλάι τους, ὀργάνωνε γι' αὐτούς φροντιστηριακά μαθήματα, ἀγιογραφικές συναντήσεις μελέτης, καθώς καί συνέδρια καί ἡμερίδες.¹³

Ὁ Ἅγιος Καλλίνικος δέν ἀγαποῦσε μόνο τὰ παιδιά, ἦταν καί ὁ ἴδιος σπάνιας παιδικότητας. Ἦταν «ἀπλός σάν παιδί, ἀλλά πάντα νουνεχῆς καί συγκρατημένος», ὅπως γράφει ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱερόθεος Βλάχος,¹⁴ πνευματικό παιδί τοῦ Καλλινίκου καί συγγραφέας τριῶν βιβλίων γιά τόν Ἅγιο.¹⁵

Ἡ πραότητα του, ἡ πατρική παρουσία του, ἡ κατανόηση πρός τίς οἰκογένειες καί τὰ προβλήματά τους, ἡ ἀπλότητά του, ἡ συμπαράσταση στους πάσχοντες καί τούς πενθοῦντες, ἡ κοινωνική του εὐαισθησία, ἀλλά καί ἡ ἐτοιμότητά του, ἔκαναν τόν Ἅγιο ὄχι μόνο ἀγαπητό, ἀλλά καί ἀποτελεσματικό Ἱεράρχη, ὁ ὁποῖος ἄφησε ἔργο σημαντικό πού ἔτυχε τῆς ἀναγνώρισης ἀπό τό ποίμνιο καί τούς διαδόχους του καί τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη παραμένει ζωντανή στήν Μητρόπολή του.¹⁶

¹⁰ Ἱερόθεος, 2020, σσ. 158 κ.ἑξ.

¹¹ Ἱερόθεος, 2020, σ. 178.

¹² Ἱερόθεος, 2020, σσ. 151-152, 154, 172.

¹³ «Ἅγιος Καλλίνικος Ἐδέσσης, 1970. Ὀμιλία σέ ἱερατικό συνέδριο, Ἱερά Μονή Ἁγίας Τριάδος, Ἐδεσσα».

¹⁴ Ἱερόθεος, 2020, σ. 179.

¹⁵ Ἱερόθεος, Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου, 11/7/2020. «Ὁ ἅγιος Καλλίνικος, Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας».

¹⁶ Ἰωήλ, Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας, 23/11/2020. «Καλλίνικος Ἐδέσσης: Ὁ νέος ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας».

⁵ Ἱερόθεος, Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου, 2020. Ὁ Ἅγιος Καλλίνικος Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας, Ἀλίατος Βοιωτίας: Ἱερά Μονή Γε-νεθίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), σ. 101.

⁶ Ἱερόθεος, 2020, σσ. 30, 82.

⁷ Ἱερόθεος, 2020, σ. 114.

⁸ Ἱερόθεος, 2020, σσ. 99, 158, 159.

⁹ Ἱερόθεος, 2020, σσ. 169, 170, 171, 179, 381.

Σχολιάζοντας

ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ- ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ

Κωνσταντίνου Τσιλιμπώκου
Θεολόγου

Πέρασαν περίπου 10 μήνες από την στρατιωτική εισβολή ενός ὀρθόδοξου κράτους (Ρωσία) σ' ένα ἐλεύθερο ὁμόδοξο κράτος (Οὐκρανία). Ἀπό τότε, μέχρι καί σήμερα, πού γράφονται αὐτές οἱ γραμμές, ὁ πόλεμος συνεχίζεται ἀμείλικτος. Τό θέμα τοῦ ἄρθρου, δέν εἶναι ἡ πορεία τοῦ πολέμου ἢ αὐτή καθεαυτή καταδίκη του. Αὐτό εἶναι αὐτονόητο καί ἐπιβεβλημένο. Ἐκεῖνο πού χρειάζεται νά ἐπισημανθεῖ εἶναι ἡ στάση τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καί κυρίως ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἀπό τήν ἑναρξη τοῦ πολέμου, ἕως καί σήμερα.

Ξεκινώντας εὐλόγα, ἀπό τόν ἡγέτη ἑκατομμυρίων πιστῶν (ὅπως αὐτάρεσκα ἐπαναλαμβάνει συχνά ὁ ἴδιος) Πατριάρχης τῆς Ρωσίας, Κύριλλο. Τί εἶδαμε ἢ τί ἀκούσαμε; Εἶδαμε νά εὐλογεῖ τόν ἐπιθετικό πόλεμο καί νά ὑποκύπτει ὡς πειθήνιο ὄργανο στά ἄνομα συμφέροντα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Νά ἐπικροτεῖ κάθε ἀπόφαση πού θυσιάζει δῆθεν γιά τό καλό τοῦ ἔθνους κάθε νέο Ρῶσο στρατιώτη. Φθάνει μάλιστα, νά συνδέει τήν θυσία τους, μέ ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ἀπό τήν ἄλλη

νά ὑπερασπίζεται μέ σθένος τήν Ρωσική Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ὡς ἰδιοκτησία του, καί τήν ἴδια ὥρα ν' ἀδιαφορεῖ γιά τόν θάνατο ἀνυπεράσπιστων πιστῶν της. Φθάνει μάλιστα νά ἀποδέχεται ἀκόμη καί τίς καταστροφές τῶν ναῶν καί τῶν μονῶν της.

Τί περιμέναμε ν' ἀκούσουμε καί τί δέν ἀκούσαμε!!! Δέν ἀκούσαμε λόγο χριστιανικό, λόγο ἀγάπης, λόγο παρηγοριᾶς σέ ὅσους ὑποφέρουν, στεροῦνται τίς περιουσίες τους, χάνουν συγγενεῖς καί φίλους, καταντοῦν πένητες καί πρόσφυγες.

«Ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται νά τελειώσει αὐτός ὁ πόλεμος ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα, ὥστε ὅσο τό δυνατόν λιγότερα ἀδελφία νά ἀλληλοσκοτώνονται σέ αὐτόν τόν ἀδελφοκτόνο πόλεμο». Ἀναγνωρίζει τό ἄδικο, ἀλλά δέν τολμᾷ νά φελλίσει λόγια καταδίκης καί ἀπο-

τροπιασμοῦ. Ἄντί νά ὑψώσει ὁ Πατριάρχης Κύριλλος, ἀνάχωμα στόν παραλογισμό τοῦ πολέμου, ἀρκεῖται νά ὑπηρετεῖ καθαρά ἰδιοτελῆ συμφέροντα καί ὑπερεθνικιστικά ἰδεολογήματα. Ἄντί νά γίνεται κοινωνός τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, γίνεται αἰτία νά δυσφημεῖται τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους ὄλων τῶν θρησκειῶν.

Πόσο λογικά καί σοφά ἀντίθετα μίλησε, ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος γιά τό τί ὄφειλε νά κάνει ὁ Πατριάρχης Κύριλλος: «Ὁ Πατριάρχης Μόσχας Κύριλλος θά ἔπρεπε νά εἶχε ἀνταχθεῖ εὐθέως στήν εἰσβολή τῆς Ρωσίας στήν Οὐκρανία, ἀκόμη ἴσως καί νά παραιτηθεῖ σέ διαμαρτυρία». Καί συνεχίζει: «...δέν ἤθελα νά ἀποτελέσει αὐτή τήν τραγική ἐξάιρεση ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καί ὁ ἀδελφός Πατριάρχης Κύριλλος. Δέν ξέρω πῶς μπορεῖ νά δικαιολογήσει ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του στή συνείδησή του. Πῶς θά τόν δικαιολογήσει, πῶς θά τόν κρίνει ἡ ἱστορία. Ἐπρεπε νά ὀρθώσει τό ἀνάστημά του. Γιατί μπορεῖ κάποιος νά ἀντιτάξει ὅτι πιέζεται ἀπό τόν πρόεδρο Πούτιν». Θυμίζει στή συνέχεια τί δέν ἔκανε ὁ πατριάρχης Κύριλλος σέ ἀντίθεση μέ ἄλλους Ὀρθόδοξους ἡγέτες: «ὁ Πατριάρχης Μόσχας θά ἔπρεπε [...] νά καταδικάσει τόν πόλεμο ὅπως κάναμε ὅλοι οἱ ἄλλοι Ὀρθόδοξοι Προκαθήμενοι. Δέν τό ἔκανε, αὐτό εἶναι εἰς βάρος του καί λυποῦμαι πολύ».

Δέν ἦταν μόνος του, δυστυχῶς, ὁ Πατριάρχης Κύριλλος σέ αὐτή τήν πολεμική τῆς ἀλήθειας καί τῆς λογικῆς. Μαζί του πορεύθηκαν καί κάποιες Ἐκκλησίες καί Μητροπολίτες αὐτόνομα εἴτε μιλώντας χαλαρά καί οὐδέτερα, εἴτε ἀκόμη μὴν τολμώντας νά ποῦν λέξη. Ἄλλοι πάλι καταδίκασαν μέν τόν πόλεμο ἀλλά χωρίς τό σθένος, τήν δύναμη καί τό θάρρος νά καταδικάσουν τήν εἰσβολή ἐνός ὀρθόδοξου κράτους σέ ἓνα ἐλεύθερο ὁμόδοξο κράτος.

Πλησιάζουν Χριστούγεννα καί οἱ προσευχές ὄλων μας δέν μπορεῖ παρά νά περιλαμβάνουν καί ὅσους ἀγωνιοῦν, ἂν θά καταφέρουν νά γιορτάσουν τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ μέ τό μεγαλεῖο καί τήν ἀγάπη πού ἀρμόζει στό μέγα αὐτό γεγονός. Στούς ἀδύναμους οικονομικά, στούς ἀρρώστους, στούς πρόσφυγες χωρίς πατρίδα καί στέγη, ἄς προσθέσουμε καί φέτος ὄλους ἐκείνους πού ἐμπλέκονται στόν πόλεμο τῆς Οὐκρανίας ἀλλά καί σέ κάθε ἄδικο πόλεμο. Ἐπίμονη καί ἐπίπονη προσευχή, νά φωτίσει ὁ Θεός τούς ἡγέτες αὐτοῦ τοῦ κόσμου νά λάβουν σωστές ἀποφάσεις πού θά συμβάλουν στόν ἐρχομό τῆς εἰρήνης στόν κόσμο, γιά νά ὑποδεχθοῦμε τότε τόν Χριστό μεγαλοφώνως ἀνακραζόντας:

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπί γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἐπιστήμη καί Θρησκεία ΑΓΙΟΥ ΛΟΥΚΑ Ἀρχιεπισκόπου Κριμαίας

Λόγοι καί Ὁμιλίες
Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη» Θεσσαλονίκη

«Ὅταν ἐξετάζουμε τή σύγχρονη ἐπιστήμη ὅπως αὐτή δημιουργήθηκε ἀπό ἐπιστήμονες σάν τόν Λαμάρκ καί τόν Δαρβίνο, βλέπουμε τήν ἀντίθεση καί θά ἔλεγα τήν ἀπόλυτη ἀσυμφωνία πού ὑπάρχει μεταξύ ἐπιστήμης καί θρησκείας σέ θέματα πού ἀφοροῦν τά βασικότερα προβλήματα τῆς ὑπαρξῆς καί τῆς γνώσης. Γι' αὐτό, νοῦς φωτισμένος καί λογικός δέν μπορεῖ νά δέχεται ταυτόχρονα καί τό ἓνα καί τό ἄλλο καί πρέπει νά ἐπιλέξει μεταξύ θρησκείας καί ἐπιστήμης».

Τά λόγια αὐτά τά ἔγραψε 65 χρόνια πρὶν ἓνας γνωστός Γερμανός ζωολόγος, θερμός ὀπαδός τοῦ Δαρβίνου, ὁ Γέκκελ στό βιβλίο του «Τά μυστικά τοῦ κόσμου» πού γνώρισε μεγάλη ἐπιτυχία καί ὅπως φαινόταν ἀπέδειξε ὅτι ἡ πίστη εἶναι ἓνας παραλογισμός. Λέει, λοιπόν, ὁ Γέκκελ ὅτι κάθε ἄνθρωπος μέ φωτισμένη διάνοια πρέπει νά διαλέξει μεταξύ ἐπιστήμης καί θρησκείας καί νά ἀκολουθήσει εἴτε τό ἓνα εἴτε τό ἄλλο. Καί θεωρεῖ ἀπαραίτητο νά ἀρνηθοῦν αὐτοί οἱ ἄνθρωποι τήν θρησκεία διότι ἓνας ἄνθρωπος λογικός δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ τήν ἐπιστήμη.

Πραγματικά αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο; Ὁχι, καθόλου, διότι γνωρίζουμε ὅτι πολλοί καί μεγάλοι ἐπιστήμονες ἦταν ταυτόχρονα καί πολύ πιστοί ἄνθρωποι. Τέτοιος ἦταν γιά παράδειγμα ὁ Πολωνός ἀστρονόμος Κοπέρνικος

πού ἔθεσε τό θεμέλιο ὅλης τῆς σύγχρονης ἀστρονομίας. Ὁ Κοπέρνικος δέν ἦταν μόνο πιστός ἀλλά ἦταν καί κληρικός. Ἕνας ἄλλος μέγας ἐπιστήμονας, ὁ Νεύτων, πάντα ὅταν ἔλεγε τή λέξη Θεός ἔβγαζε τό καπέλο του. Ἦταν πολύ πιστός ἄνθρωπος. Ἕνας μέγας βακτηριολόγος τῆς ἐποχῆς μας καί σχεδόν σύγχρονός μας, ὁ Παστέρ, πού ἔθεσε τίς βάσεις τῆς σύγχρονης βακτηριολογίας, ὅλα τά ἐπιστημονικά του ἔργα ἀρχίζε μέ τή θερμή προσευχή στόν Θεό. Πρὶν 10 χρόνια ἀφησε αὐτή τή ζωή ἓνας μέγας ἐπιστήμονας καί συμπατριώτης μας, ὁ φυσιολόγος Παῦλοβ, πού ἦταν δημιουργός τῆς καινούριας φυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου. Ἦταν καί αὐτός πολύ πιστός ἄνθρωπος. Θά τολμοῦσε, λοιπόν, ὁ Γέκκελ νά πει ὅτι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν φωτισμένη διάνοια ἐπειδή πιστεύουν στόν Θεό;

Τί συμβαίνει λοιπόν; Γιατί καί σήμερα ὑπάρχουν, καί τοὺς γνωρίζω προσωπικά, μερικοί ἐπιστήμονες καθηγητές πανεπιστημίου πού εἶναι πολύ πιστοί ἄνθρωποι; Γιατί τήν θρησκεία δέν τήν ἀρνοῦνται ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες ἀλλά μόνο ἓνα μέρος τους πού ἔχουν τρόπο σκέψεως ὅμοιο μ' αὐτόν πού ἔχει ὁ Γέκκελ;

Γιατί αὐτοί οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν μόνο στήν ὕλη καί ἀρνοῦνται τόν πνευματικό κόσμο, δέν πιστεύουν στή μετά θάνατον ζωή, δέν δέχονται τήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καί βε-

βαίως δέν δέχονται τήν ανάσταση τῶν νεκρῶν. Λένε ὅτι ἡ ἐπιστήμη τά καταφέρνει ὅλα, ὅτι δέν ὑπάρχει στήν φύση μυστικό πού ἡ ἐπιστήμη δέν μπορεῖ νά ἀνακαλύψει. Ἐμεῖς τί μπορούμε νά ἀπαντήσουμε σ' αὐτά;

Θά τοὺς ἀπαντήσουμε τό ἐξῆς: Ἔχετε ἀπόλυτο δίκαιο. Δέν μπορούμε νά περιορίσουμε τήν ἀνθρώπινη διάνοια πού ἐρευνᾷ τήν φύση. Ξέρουμε ὅτι σήμερα ἡ ἐπιστήμη γνωρίζει μόνον ἕνα μέρος ἀπ' αὐτά πού θά ἔπρεπε ἐμεῖς νά ξέρουμε γιά τήν φύση. Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι οἱ δυνατότητες τῆς ἐπιστήμης εἶναι μεγάλες. Σ' αὐτό ἔχουν δίκαιο καί δέν τό ἀμφισβητοῦμε. Τί λοιπόν ἀμφισβητοῦμε ἐμεῖς; Γιατί δέν ἀρνούμαστε τήν θρησκεία ὅπως τό κάνουν αὐτοί καί δέν τήν θεωροῦμε ἀντίθετη πρὸς τήν ἐπιστημονική γνώση;

Μόνο γιατί μέ ὅλη τήν καρδιά μας πιστεύουμε πῶς ὑπάρχει ὁ πνευματικός κόσμος. Εἴμαστε σίγουροι πῶς ἐκτός ἀπό τόν ὑλικό κόσμο ὑπάρχει ἄπειρος καί ἀσύγκριτα ὑψηλότερος πνευματικός κόσμος. Πιστεύουμε στήν ὑπαρξη τῶν πνευματικῶν ὄντων πού ἔχουν διάνοια πολύ πιά ὑψηλή ἀπό ὅτι ἔχουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Πιστεύουμε, μέ ὅλη τήν καρδιά μας, ὅτι πάνω ἀπ' αὐτό τόν πνευματικό καί τόν ὑλικό κόσμο ὑπάρχει Μέγας καί Παντοδύναμος Θεός.

Αὐτό πού ἐμεῖς ἀμφισβητοῦμε εἶναι τό δικαίωμα τῆς ἐπιστήμης νά ἐρευνᾷ μέ τίς μεθόδους τῆς τόν πνευματικό κόσμο. Διότι ὁ πνευματικός κόσμος δέν ἐρευνᾶται μέ τίς μεθόδους πού ἐρευνοῦμε τόν ὑλικό κόσμο. Οἱ μέθοδοι αὐτές εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλες γιά νά ἐρευνοῦμε μ' αὐτές τόν πνευματικό κόσμο.

Ἀπό ποῦ γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχει ὁ πνευματικός κόσμος; Ποιός μᾶς εἶπε ὅτι ὑπάρχει; Ἄν μᾶς τό ρωτήσουν οἱ ἄνθρωποι πού δέν πιστεύουν στή θεία ἀποκάλυψη θά τοὺς ἀπαντήσουμε τό ἐξῆς, «μᾶς τό εἶπε ἡ καρδιά μας». Διότι ὑπάρχουν δύο τρόποι τό νά γνωρίσει κανεῖς κάτι, ὁ πρῶτος εἶναι αὐτός γιά τόν ὁποῖο μιλάει ὁ Γέκκελ καί τόν ὁποῖο χρησιμοποιοῖ ἡ ἐπιστήμη γιά νά γνωρίσει τόν ὑλι-

κό κόσμο. Ὑπάρχει ὁμως καί ἕνας ἄλλος τρόπος πού ἡ ἐπιστήμη δέν τόν ξέρει καί δέν θέλει νά τόν ξέρει. Εἶναι ἡ γνώση μέσω καρδιάς. Ἡ καρδιά μας δέν εἶναι μόνο τό κεντρικό ὄργανο τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος, εἶναι καί ὄργανο μέ τό ὁποῖο γνωρίζουμε τόν ἄλλο κόσμο καί ἀποκτᾶμε τήν ἀνώτατη γνώση. Εἶναι τό ὄργανο πού μᾶς δίνει τήν δυνατότητα νά ἐπικοινωνοῦμε μέ τόν Θεό καί τόν ἄνω κόσμο. Σ' αὐτό μόνο ἐμεῖς διαφωνοῦμε μέ τήν ἐπιστήμη.

Ἐκτιμώντας τίς μεγάλες ἐπιτυχίες καί τά κατορθώματα τῆς ἐπιστήμης, καθόλου δέν ἀμφισβητοῦμε τήν μεγάλη της σημασία καί δέν περιορίζουμε τήν ἐπιστημονική γνώση. Ἐμεῖς λέμε μόνο στοὺς ἐπιστήμονες, «δέν ἔχετε ἐσεῖς τήν δυνατότητα μέ τίς μεθόδους σας νά ἐρευνᾶτε τόν πνευματικό κόσμο, ἐμεῖς ὁμως μπορούμε νά τό κάνουμε μέ τήν καρδιά μας».

Ὑπάρχουν πολλά ἀνεξήγητα φαινόμενα τά ὁποῖα ὁμως εἶναι ἀληθινά (ὅπως εἶναι ἀληθινό κάποιο φυσικό φαινόμενο) καί πού ἀφοροῦν τόν πνευματικό κόσμο. Ὑπάρχουν λοιπόν φαινόμενα, τά ὁποῖα ἡ ἐπιστήμη ποτέ δέν θά μπορέσει νά τά ἐξηγήσει γιατί δέν χρησιμοποιεῖ τίς κατάλληλες μεθόδους.

Ἄς μᾶς ἐξηγήσει ἡ ἐπιστήμη πῶς ἐφανίστηκαν οἱ προφητεῖες γιά τήν ἔλευση τοῦ Μεσσία, οἱ ὁποῖες ὅλες πραγματοποιήθηκαν. Μπορεῖ νά μᾶς πει πῶς ὁ μέγας προφήτης Ἡσαΐας, 700 χρόνια πρὶν τήν γέννηση τοῦ Χριστοῦ προεῖπε τά πιά σημαντικά γεγονότα τῆς ζωῆς Του, καί γι' αὐτό ὀνομάστηκε εὐαγγελιστής τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης; Νά μᾶς ἐξηγήσει τήν διορατική χάρη πού ἔχουν οἱ ἅγιοι καί νά μᾶς πει μέ ποιές φυσικές μεθόδους ἀπέκτησαν οἱ ἅγιοι αὐτή τήν χάρη καί πῶς μπορούσαν μόνις ἔβλεπαν ἕναν ἄνθρωπο ἄγνωστο, ἀμέσως νά καταλαβαίνουν τήν καρδιά του καί νά διαβάζουν τίς σκέψεις του; Ἔβλεπαν τόν ἄνθρωπο πρώτη φορά καί τόν καλοῦσαν μέ τό ὄνομά του. Χωρίς νά περιμένουν ἀπό τόν ἐπισκέπτη ἐρώτηση ἔδιναν ἀπάντηση σ' αὐτά πού τόν προβληματίζαν.

Ἄν μπορούν ἄς μᾶς τό ἐξηγήσουν αὐτό. Ἄς ἐξηγήσουν μέ ποιόν τρόπο προέλεγαν οἱ

ἄγιοι τὰ μεγάλα ἱστορικά γεγονότα τὰ ὁποῖα μέ τόν καιρό πραγματοποιοῦνταν ἀκριβῶς ὅπως τὰ εἶχαν προφητέψει. Νά μᾶς ἐξηγήσουν τίς ἐπισκέψεις ἀπό τόν ἄλλο κόσμο καί τίς ἐμφανίσεις τῶν νεκρῶν στούς ζωντανούς.

Δέν θά μᾶς τό ἐξηγήσουν ποτέ γιατί βρίσκονται μακριά ἀπ' αὐτό πού εἶναι ἡ βάση τῆς θρησκείας - ἀπό τήν πίστη. Ἄν διαβάσετε τὰ βιβλία ἐκείνων ἀπό τούς ἐπιστήμονες πού ἐπιχειροῦν νά ἀνασκευάσουν τή θρησκεία θά δεῖτε πόσο ἐπιφανειακά αὐτοί βλέπουν τὰ πράγματα. Δέν καταλαβαίνουν τήν οὐσία τῆς θρησκείας καί ὅμως τήν κρίνουν. Ἡ κριτική τους δέν ἀγγίζει τήν οὐσία τῆς πίστεως, τήν ὁποία ἀδυνατοῦν νά καταλάβουν ἀλλά τούς τύπους, τίς ἐκδηλώσεις δηλαδή τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Τήν οὐσία τῆς θρησκείας καί τῆς πίστεως δέν τήν καταλαβαίνουν. Γιατί ὅμως; Γιατί ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός λέει, «Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός μέ, ἐάν μή ὁ πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν» (Ἰω. 6, 44).

Πρέπει λοιπόν νά μᾶς ἐλκύσει ὁ ἐπουράνιος Πατέρας, πρέπει ἡ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νά φωτίσει τήν καρδιά καί τό νοῦ μας. Νά κατοικήσει στήν καρδιά καί τό νοῦ μας, μέσω αὐτῆς τῆς φώτισης, τό Ἅγιο Πνεῦμα καί πρέπει αὐτός πού ἀξιώθηκε νά λάβει αὐτό τό δῶρο νά ἀποκτήσει τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τηρώντας τίς ἐντολές του. Μόνο αὐτοί πού ἀπέκτησαν τό Ἅγιο Πνεῦμα, αὐτοί πού στήν καρδιά τους κατοικεῖ ὁ Χριστός μαζί μέ τόν Πατέρα του, γνωρίζουν τήν οὐσία τῆς πίστεως. Οἱ ἄλλοι, οἱ ἔξω ἄνθρωποι, δέν τήν καταλαβαίνουν καθόλου.

Ἄς ἀκούσουμε τήν κριτική κατά τοῦ Γέκκελ ἑνός Γάλλου φιλοσόφου τοῦ Μπούτρου. Λέει λοιπόν τό ἐξῆς ὁ Μπούτρου, «Ἡ κριτική τοῦ Γέκκελ πιά πολύ ἀφορᾷ τούς τύπους παρά τήν οὐσία καί τούς τύπους τούς βλέπει ἀπό μία ματιά τόσο ὑλιστική καί τόσο στενή πού δέν μποροῦν νά τούς παραδεχτοῦν οὔτε οἱ ἄνθρωποι πού θρησκευοῦν. Ἔτσι ἡ κριτική τῆς θρησκείας ἀπό τόν Γέκκελ δέν ἀναφέρεται οὔτε σέ μία ἀπό τίς ἀρχές πού πρεσβεύει ἡ θρησκεία».

Αὐτή λοιπόν εἶναι ἡ γνώμη μας σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Γέκκελ «Τά μυστικά τοῦ κόσμου», τό ὁποῖο καί μέχρι σήμερα θεωρεῖται «εὐαγγέλιο» γιά ὅλους αὐτούς πού ἀσκοῦν κριτική κατά τῆς θρησκείας, πού τήν ἀρνοῦνται καί τήν βρίσκουν ἀντίθετη πρός τήν ἐπιστήμη. Βλέπετε πόσο φτωχά καί ἀνούσια εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα πού χρησιμοποιοῦν; Μήν σκανδαλίξετε ὅταν ἀκοῦτε αὐτά πού λένε κατά τῆς θρησκείας, ἀφοῦ αὐτοί πού τά λένε δέν καταλαβαίνουν τήν οὐσία της. Ἔσεῖς οἱ ἀπλοῖ ἄνθρωποι πού δέν ἔχετε πολλή σχέση μέ τήν ἐπιστήμη καί δέν γνωρίζετε πολλά ἀπό τήν φιλοσοφία νά θυμᾶστε πάντα τήν βασικότερη ἀρχή, τήν ὁποία πολὺ καλά τήν γνώριζαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Αὐτοί θεωροῦσαν δυστυχημένο τόν ἄνθρωπο πού γνωρίζει ὅλες τίς ἐπιστήμες, δέν γνωρίζει ὅμως τόν Θεό. Καί ἀντίθετα θεωροῦσαν μακάριο αὐτόν πού γνωρίζει τόν Θεό, ἔστω καί νά μήν γνώριζε ἀπολύτως τίποτα ἀπό τά ἀνθρώπινα.

Νά φυλάγετε αὐτή τήν ἀλήθεια σάν τό μεγαλύτερο θησαυρό τῆς καρδιάς σας, προχωρᾶτε εὐθίεια καί μήν κοιτάζετε δεξιά καί ἀριστερά. Ἄς μήν μᾶς κάνουν, αὐτά πού ἀκοῦμε κατά τῆς θρησκείας, νά χάνουμε τόν προσανατολισμό μας. Νά κρατᾶμε τήν πίστη μας πού εἶναι ἀλήθεια αἰώνια καί ἀναμφισβήτητη. Ἀμήν.

Ἡ Ἁγία Σοφία «ἐάλω» γιά δεύτερη φορά

Χαρᾶς Τυπάλδου - Ἀντωνίου

«Ὅταν δέν ἔχεις δική σου ἱστορία, πολιτισμό καί χώρα, κλέβεις ἀπό τούς ἄλλους».

Ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι δέν σέβεται τίποτα ὁ πρόεδρος τῆς Τουρκίας. Προχώρησε τελικά καί πραγματοποίησε τήν ἐξαγγελία του νά μετατρέψει σέ τζαμί τήν ἱστορική καί μοναδική Ἁγία Σοφία. Καί ἀκριβῶς ἀνήμερα τῆς ἐπετείου τῆς ἄλωσης τῆς Κωνσταντινούπολης κάλυψε τό κεφάλι του, ὅπως κάνουν οἱ μουσουλμάνοι ἱεροδιδάσκαλοι καί στάθηκε στό κέντρο ἑνός μνημείου τοῦ χριστιανισμοῦ γιά νά δώσει ὁ ἴδιος τήν ἐναρξη τῆς διαδικασίας τῆς νέας βεβήλωσης. Αὐτό δέν ἦταν οὔτε προσευχή, οὔτε θρησκευτική τελετουργία. Ἦταν ἡ ἀρχή μίας νέας φάσης ἐπιβολῆς τῆς βαρβαρότητας τῶν Τούρκων. Γιά νά δείξει στήν Ἰσφίλιο ὅτι δέν σέβεται τίποτα. Οὔτε ἕνα μνημεῖο πού εἶναι χαρακτηρισμένο ἀπό τήν Οὐνέσκο ὡς μέρος τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Ἐνα μνημεῖο πού βεβαίως δέν εἶναι οὔτε ὀθωμανικό, οὔτε τουρκικό. Οὔτε καν ἰσλαμικό. Καί αὐτό τό γεγονός τόν στοιχειώνει καί γι' αὐτό προσβάλλει βάνουσα τήν Ἱστορία.

Παρά τούς μιναρέδες ἐξωτερικά καί τίς ἄλλες παρεμβάσεις πού πραγματοποιήθηκαν στό πέρασμα τῶν αἰώνων γιά νά στηρίξουν τίς κεντρικές κολόνες, ἡ εἰκόνα τῆς Ἁγίας - Σοφίας παραμένει ἀρμονική, παρόλο τόν μεγάλο ὄγκο τῆς. Ὅμως τό πραγματικό

μεγαλεῖο τῆς ξεδιπλώνεται μπροστά στά μάτια τοῦ ἐπισκέπτη, μόλις εἰσελ-

θει στό ἐσωτερικό τῆς καί ἀντικρύσει αὐτό τό ἀξεπέραστο θαῦμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς: τόν θόλο μέ διάμετρο 30 μέτρων νά ὑψώνεται 56 μέτρα πάνω ἀπό τό ἔδαφος, χωρίς νά στηρίζεται «πουθενά». Γιά πολλούς αἰῶνες, ἀρχιτέκτονες ἀπό ὅλον τόν κόσμον ἐπιχείρησαν νά κατασκευάσουν κάτι ἀνάλογο, χωρίς ἐπιτυχία. Πῶς τά κατάφεραν μέ τά πενιχρά μέσα τῆς ἐποχῆς τους ὁ Ἀνθέμιος ἀπό τή Λυδία καί ὁ Ἰσίδωρος ἀπό τή Μίλητο, οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ; Ἐνα εἶναι σίγουρο, ὅτι ὁ Ἰουστινιανός ἦταν ἀπολύτως δικαιολογημένος ὅταν στά θυρανοίξια στίς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 537 ἀναφώνησε: «Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με, τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελέσαι. Νενίκηκά σε Σολομών». Λίγοι θυμοῦνται τήν πλήρη φράση, οἱ περισσότεροι γνωρίζουν μόνο τό δεύτερο σκέλος.

Ἴσως γιά νά κατανοήσει κανεῖς τό μεγαλεῖο αὐτοῦ τοῦ ἐπιτεύγματος, θά ἦταν ἀναγκαῖο νά ἀναφερθεῖ ὅτι γιά νά κτισθεῖ αὐτός ὁ τεράστιος ναός μέ τόν μεγαλοπρεπέστερο τροῦλο πού εἶχε δεῖ ἕως τότε ὁ κόσμος, ἐργάστηκαν ἑκατό πρωτομάστορες καί δέκα χιλιάδες ἐργάτες (οἰκοδόμοι, λατόμοι, λιθοξοοί κλπ). Καί χρειάστηκε νά περάσουν περισσότερα ἀπό χίλια χρόνια γιά νά μπορέσει ἕνα ἄλλο ἀρχιτεκτόνημα, ὅπως ὁ τροῦλος τοῦ Ἁγίου Πέτρου στή Ρώμη, ἔργο τοῦ Μιχαήλ Ἀγγελου, νά ὑπερβεῖ αὐτό τό θαυμαστό ἀρχιτεκτονικό ἐπίτευγμα. Ὅμως ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Πέτρου χρειάστηκε 150 χρόνια γιά νά ὀλοκληρωθεῖ ἐνῶ στήν Ἁγία Σοφία τά ἐγκαί-

για έγιναν μετά από πέντε μόνο χρόνια και δέκα μήνες από την ημέρα που τοποθετήθηκε ο θεμέλιος λίθος.

Ο Ίουστινιανός δέν λογάρισε τά ἔξοδα, ἀπαλλοτριώσε ἑκατοντάδες σπίτια καί οἰκόπεδα, ἐνῶ τά σπανιότερα ὑλικά μεταφέρθηκαν ἀπό παντοῦ γιά νά στολίσουν τό ἀριστοῦργημα πού ἔμελλε νά εἶναι τό σύμβολο τοῦ θριάμβου τῆς νέας πίστεως πάνω στήν εἰδωλολατρεία. Στέψεις αὐτοκρατόρων καί πατριαρχῶν, δοξολογίες θριάμβων ἀλλά καί παρακλήσεις τοῦ λαοῦ πρός τήν Παναγία γιά τήν σωτηρία τῆς Πόλης σέ ὧρες κινδύνου τήν πότισαν ἀπό τά θεμέλια μέχρι τόν ἐπιβλητικό της τροῦλο. Πρωταγωνίστησε σέ λαμπρές σελίδες ἱστορίας, ἀλλά καί σέ καθοριστικά ἱστορικά γεγονότα, τά ὁποῖα σημάδεψαν τήν πορεία μίας ὀλόκληρης αὐτοκρατορίας, στήν ὁποία Ἐκκλησία καί Κράτος συνοδοιποροῦσαν.

Ἀπό τότε βέβαια, μεσολάβησαν πολλά. Ὁ ναός βεβηλώθηκε δύο φορές. Τήν πρώτη φορά στίς 13 Ἀπριλίου 1204 ἀπό τούς Σταυροφόρους, οἱ ὁποῖοι πῆραν ὡς λάφυρα τούς περισσότερους ἀπό τούς θησαυρούς του. Καί τή δεύτερη, ἀμέσως μετά τήν ἄλωση. Τρεῖς ἡμέρες μετά τήν 29η Μαΐου 1453 ἡ Ἁγία Σοφία εἶχε ἤδη μετατραπῆ σέ τζαμί καί ὡς τζαμί λειτουργοῦσε μέχρι τό 1934 ὅταν ὁ Μουσταφά Κεμάλ (Ἄτατούρκ) ἀποφάσισε νά τή μετατρέψει σέ μουσεῖο.

Οἱ λέξεις δέν μποροῦν νά περιγράψουν τή συναισθηματική φόρτιση πού προκαλεῖ στόν Ἑλληνα ἐπισκέπτη ἡ Ἁγία-Σοφία. Οὔτε τή συμβολική της δύναμη. Τήν περηφάνεια γιά κάτι πού ἀκόμη καί μετά ἀπό 569 χρόνια ἀπώλειας θεωροῦμε «δικό μας» καί τή θλίψη γιά τά «περασμένα μεγαλεῖα».

Ἡ μετατροπή τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ τζαμί τό 1453 δέν ὑπῆρξε ἱστορικό παράδοξο. Στήν πορεία τῶν αἰῶνων χώροι λατρείας συχνά περνοῦσαν ἀπό μία θρησκευτική κοινότητα σέ ἄλλη, φιλοξενοῦσαν νέους θεούς ἢ ἀπέβαλαν τόν ἱερό τους χαρακτήρα. Ἱστο-

ρικό παράδοξο ἦταν ἡ θαρραλέα ἀπόφαση τοῦ Μουσταφά Κεμάλ γιά τή μετατροπή τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ μουσεῖο τό 1934 ὡς σύμβολο τῆς νέας κοσμικῆς Τουρκίας. Ἡ μουσειοποίηση χώρων λατρείας πού ἀποτελοῦν μνημεῖα τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ, ἐπιτρέπει τουλάχιστον στόν ἐπισκέπτη νά διακρίνει τά ἀλλεπάλληλα στρώματα τῆς Ἱστορίας. Τό νά μετατρέπεται ὁμως ἕνα μουσεῖο σέ ἀποκλειστικό χώρο λατρείας μίας ἄλλης θρησκείας, δέν ἔχει προηγούμενο. Ἄν μάλιστα δέν ληφθεῖ πρόνοια γιά τά ἔργα τέχνης πού ἀνακαινίστηκαν μέ τόσο κόπο κανεῖς δέν γνωρίζει ποιά θά εἶναι ἡ τύχη τους ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς.

Ὁ πολιτισμός ὁμως δέν προοδεύει μέ συναγωνισμό στή μισαλλοδοξία ἀλλά μέ ἄμιλλα στόν ἀνθρωπισμό. Ἡ ἀπόφαση τοῦ τούρκου προέδρου δέν μᾶς μαθαίνει τίποτε πού νά μήν γνωρίζαμε ἤδη γιά τήν πολιτική καί τίς μεθόδους του. Ἄλλωστε ἀπό τό 2016 μιλοῦσε γιά σχέδια μετατροπῆς τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ τζαμί. Τί μᾶς διδάσκει ὁμως γιά τή σοβαρότητα τῆς Οὐνέσκο ἡ ὁποία γιά πρώτη φορά βλέπει ἕνα κράτος – μέλος της νά ἀλλάζει τόν χαρακτήρα ἑνός μνημείου ἀναγνωρισμένου ἀπό τήν ἴδια ὡς μνημεῖο παγκόσμιας κληρονομιάς;

Ἐφόσον ὁ πρόεδρος τῆς Τουρκίας κατὰφερε νά πραγματοποιήσῃ τήν ἀπόφασή του πού ἀφορᾷ σέ μνημεῖα παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς (προηγήθηκαν καί ἄλλοι χριστιανικοί ναοί καί ἀκολούθησε ἡ Μονή τῆς Χώρας πού μετατράπηκεν σέ τεμένη, ἀπέδειξε τήν προσωπική του δύναμη στό ἐσωτερικό της χώρας του. Ἀγνόησε ἐπιδεικτικά τήν Οὐνέσκο καί ξεσήκωσε τήν ὀργή ἀφενός ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων πού ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο μνημεῖα τέτοιου βεληνεκοῦς ἀλλά καί παραδοσιακῶν φίλων του ὅπως οἱ Η.Π.Α.

Ἡ Μονή τῆς Χώρας

Ἐπάνω στόν ἕκτο λόφο τῆς Κωνσταντινούπολης, νότια τοῦ Κεράτιου κόλπου

είναι κτισμένη ή Μονή τής Χώρας, ή πιό σημαντική εκκλησία στή βυζαντινή Πόλη μετά τήν Άγία Σοφία. Καί δέν είναι σημαντική τόσο γιά τό κτίριο πού είναι καί αυτό πολύ όμορφο, αλλά γιά τά υπέροχα ψηφιδωτά καί τίς τοιχογραφίες της πού τήν κάνουν ένα από τά μεγαλύτερα άριστουργήματα τής παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ό χρόνος ίδρυσης τής Μονής δέν είναι βέβαιος. Στή θέση τοῦ σωζόμενου σήμερα μνημείου πιστεύεται ότι υπήρχε ήδη από τόν 5ο αϊ. τό καθολικό μίας μονής ή όποία βρισκόταν έξω από τά τείχη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ή θέση έξω από τά τείχη προσδιορίζεται ως «έν τή χώρα» δήλ. στήν έξοχή. Λόγω τοῦ ότι ή Μονή βρισκόταν έξω από τά τείχη καί αρκετά μακριά από τό γνωστό ιστορικό κέντρο τής Κωνσταντινούπολης, δέν συμπεριλαμβανόταν στίς ξεναγήσεις τών επισκεπτών καί γι' αυτό ίσως δέν είναι τόσο πολύ γνωστή. Σύμφωνα μέ όρισμένους μελετητές τό όνομα τοῦ καθολικοῦ ἦταν «Ή εκκλησία τοῦ Ἁγίου Σωτήρος έν τή Χώρα» επομένως ἦταν αφιερωμένη στό Χριστό.

Μετά από μία μακρά περίοδο παρακμής ή Μαρία Δούκαινα, πεθερά τοῦ αὐτοκράτορα Ἄλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118) ἔκτισε στή θέση παλαιότερων ἐρείπιων ναό στόν τύπο τοῦ τετρακιόνιου σταυροειδοῦς ἐγγεγραμμένου. Πολλοί Πατριάρχες συνδέθηκαν στή συνέχεια μέ τήν ιστορία τής Μονής ή όποία ἀφοῦ ἀνακαινίστηκε πολλές φορές, ἀπέκτησε ἀπό κληροδοτήματα σημαντική περιουσία, ἔκτισε Νοσοκομεῖο καί διατήρησε γιά αἰῶνες σπουδαιότατη βιβλιοθήκη μέ ἀξιόλογη συλλογή βιβλίων, χειρογράφων καί διαφόρων κωδίκων.

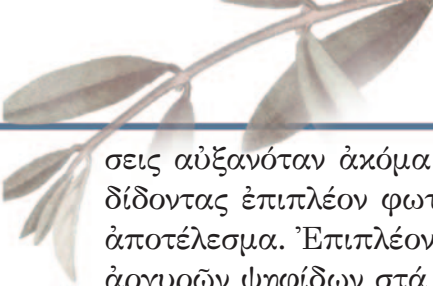
Στή Μονή τής Χώρας φυλασσόταν ή θαυματουργή εἰκόνα τής Παναγίας τής Ὁδηγήτριας, εἰκονογραφημένη κατά τήν παράδοση ἀπό τόν Εὐαγγελιστή Λουκά. Ή εἰκόνα αὐτή περιφερόταν στά τείχη τής Πό-

λης γιά νά ἐνθαρρύνει τοῦς ὑπερασπιστές της σέ περιόδους πολιορκίας, ἐνῶ κατά τή διάρκεια τής Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μεταφερόταν στό Μεγάλο Παλάτιον καί τή Δευτέρα τής Διακαινησίμου ὁ αὐτοκράτορας μέ τοῦς ἐπισήμους τοῦ κράτους συνόδευε τή λιτανεία της μέχρι νά ἐπιστρέψει πάλι στή σεβάσμια Μονή τής Χώρας.

Ό ιστορικός Δούκας (15ος αϊ.) πού περιγράφει τήν ἄλωση τής Πόλης ἀναφέρει ότι ἐπειδή ή περιοχή Χώρα βρισκόταν πολύ κοντά στήν Κερκόπορτα, μέσω τής όποίας εἰσέβαλαν οἱ Τούρκοι, ή Μονή λεηλατήθηκε ἐντελῶς. Οἱ πολύτιμοι λίθοι πού κοσμοῦσαν τήν ιστορική εἰκόνα τής Ὁδηγήτριας ἀφαιρέθηκαν, ή εἰκόνα κόπηκε σέ τέσσερα κομμάτια καί ἀπό τότε χάθηκε όριστικά.

Ό κυρίως ναός τής Μονής τής Χώρας καλύπτει μόνο 742,5 τετ. μέτρα (ή Ἁγία Σοφία καλύπτει 7.570 τμ μαζί μέ τόν ἐξωνάρθηκα καί τόν ἐσωνάρθηκα). Ἐνῶ λοιπόν δέν διαθέτει μνημειακῆς κλίμακας διαστάσεις, ξεχωρίζει γιά τό κάλλος, τήν ἀπαράμιλλη ὁμορφιά τοῦ ἐσωτερικοῦ του χώρου. Αὐτό ὀφείλεται στή μοναδική λαμπρότητα τών βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν του. Τά ψηφιδωτά τής Μονής τής Χώρας δημιουργήθηκαν κατά τόν 14ο αϊ. καί ἀποτελοῦν τό πιό εὐγλωττο παράδειγμα τής ἀνθισης τής βυζαντινῆς τέχνης πού ἀποτελέσε ταυτόχρονα τήν κορύφωση καί τό κύκνειο ἄσμα της. Βρισκόμαστε ιστορικά μετά τήν ἄλωση ἀπό τοῦς Σταυροφόρους (1204) καί λίγο πρίν τήν ὀριστική ἄλωση ἀπό τοῦς Τούρκους (1453), στή διάρκεια τής τελευταίας ἀναλαμπῆς τής Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σέ ἀντίθεση μέ τά ἀρχαιοελληνικά καί τά ρωμαϊκά ψηφιδωτά, τά όποία λειαινόνταν μετά τήν τοποθέτηση τής τελευταίας ψηφίδας, ή ἐπιφάνεια τών βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν παρέμενε ἐντελῶς ἀκατέργαστη. Ἔτσι ή ἀντανακλαστικότητα τών ψηφίδων πού εἶχαν τοποθετηθεῖ σέ διαφορετικές κλί-

σεις αύξανόταν ακόμα περισσότερο, προσδίδοντας επιπλέον φωτεινότητα στο τελικό αποτέλεσμα. Έπιπλέον η χρήση χρυσών και άργυρων ψηφιδωτών στά πολυτελή ένδυματα, στά έπιπλα και στά κτίρια, προσέδιδε υπερβατικό χαρακτήρα στις συνθέσεις και έκανε τις κεντρικές μορφές νά μοιάζουν άυλες. Οι ψηφιδωτές παραστάσεις άπαιτούσαν μακροχρόνια και έπίπονη έργασία, καθώς οι τεχνίτες έπρεπε νά έχουν μεγάλη ύπομονή γιά νά άνταπεξέλλουν σ' αυτό τό χρονοβόρο έργο. Τά βυζαντινά ψηφιδωτά ήταν μακριά από τά δάπεδα και έτσι δέν κινδύνευαν νά φθαρούν από τά πόδια των πιστών. Οι χαμηλότερες επιφάνειες των τοίχων και τά δάπεδα ήταν επενδυμένα μέ μάρμαρα από τήν Προικόννησο και μέ τόν βαθυπράσινο θεσσαλικό λίθο, γνωστό ως verde antico. Αυτό επέτρεψε τή χρήση γυάλινων ψηφιδωτών γεγονός πού προσέδιδε άξιοθαύμαστο χρωματικό πλούτο και στιλπνότητα στή διακόσμηση.

Τό καθολικό τής Μονής τής Χώρας είχε έξι τρούλους: τόν μεγαλύτερο κεντρικό και πέντε μικρότερους. Όλοι ήσαν διακοσμημένοι μέ ψηφιδωτά. Ό θεματικός πλούτος ήταν μοναδικός και η όμορφιά τους άπαράμιλλη.

Η θεματολογία των ψηφιδωτών στή Μονή τής Χώρας είναι πλουσιότατη και άξιοθαύμαστη: άναθηματικές παραστάσεις στους δύο νάρθηκες, η Γενεαλογία του Χριστού σε δύο από τους τρούλους, ό θεομητορικός κύκλος, ό κύκλος τής παιδικής ηλικίας του Χριστού, παραστάσεις από τή δημόσια δράση του Χριστού και άλλα. Ξεχωρίζουν η Παναγία ως «Χώρα του Άχωρήτου» πού άπεικονίζεται στον τύπο τής Βλαχερνίτισσας, ό Ίησούς Χριστός ως «Χώρα των Ζώντων», η μεγάλη παράσταση τής Δέησης, ύψους 4,81 και πλάτους 4,32 μ., η άσύγκριτη παράσταση του όλωσμου Χριστού πού εύλογεί, ύψους 4,20μ. Ό Χριστός έδω εικονίζεται όρθιος, μετωπικός, μέ τά χαρακτηριστικά του Παντοκράτορα αλλά και μέ μία άσυμμετρία: τό κεφάλι και τό σώμα Του είναι μεγαλύτερα στή δεξιά πλευρά και έτσι η μορφή του, άν και μετω-

πική, μοιάζει νά στρέφεται πρός τόν θεατή πού εισέρχεται στον έσωνάρθηκα.

Ό θεομητορικός κύκλος έμπνέεται από τά άπόκρυφα Εύαγγέλια και κυρίως τό Πρωτευαγγέλιο του Ίακώβου. Έδω οι λεπτομερέστατες παραστάσεις εκπλήσσουν μέ τήν πρωτότυπη θεματολογία τους: η άπόρριψη των δώρων, ό εύαγγελισμός των θεοπατόρων, η γέννηση τής Θεοτόκου, η κολακεία τής Θεοτόκου, η Έπταβηματίζουσα, η παράδοση τής Παρθένου στον Ίωσήφ κ.α.

Η Μονή τής Χώρας περιλάμβανε και ένα ταφικό παρεκκλήσι διακοσμημένο μέ θαυμάσιες τοιχογραφίες, έσχατολογικής φύσης πού αναφέρονται στον θάνατο και τήν άνάσταση.

Στις άρχές του 16ου αι. ό Άτίκ Άλί πασάς, μέγας βεζύρης του σουλτάνου Βαγιαζήτ του Β' μετέτρεψε τή Μονή τής Χώρας σε τζαμί γνωστό ως Καριγιέ Τζαμί (Τζαμί τής Χώρας). Τότε τά ψηφιδωτά και οι τοιχογραφίες καλύφθηκαν μέ παχύ στρώμα κονιάματος. Έτσι τά περίφημα ψηφιδωτά παρέμεναν άγνωστα μέχρι τό 1860 όποτε τά ταυτοποίησε ό Έλληνας αρχαιολόγος Πελοπίδας Κούμπας. Η σταδιακή άποκάλυψη άρχισε τό 1876, τό μνημείο έπαψε νά λειτουργεί ως τέμενος και τό 1958 άνοιξε τις πύλες του γιά τό κοινό ως Μουσείο Καριγιέ. Όστόσο παρά τις κατά καιρούς διακηρύξεις τής Τουρκίας περί σεβασμού των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και του πολυθρησκευτικού χαρακτήρα τής κοινωνίας της, παραβιάζοντας τις διεθνείς ύποχρεώσεις της έναντι των μνημείων τής παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, τό 2019 τό Άνώτατο Τουρκικό Δικαστήριο άποφάσισε η Μονή τής Χώρας νά μετατραπεί ξανά σε τζαμί, αλλά η άπόφαση δέν εφαρμόστηκε. Όμως τήν Παρασκευή 21 Αύγουστου 2020 λίγες ημέρες μετά τή μετατροπή τής Αγίας Σοφίας σε τζα-

μί ο τουρκος Πρόεδρος αποφάσισε νά εφαρμόσει τή σχετική απόφαση, προκαλώντας έντονότατες αντιδράσεις. Τό Έλληνικό Υπουργείο Έξωτερικῶν, εκπρόσωπος τῆς Κομισιόν, ἡ παγκόσμια κοινότητα θρησκευόμενων ἀνθρώπων διαμαρτυρήθηκαν ἀλλά μάταια. Ἄγνωστη παραμένει ἡ τύχη τῶν ἀνεκτίμητης ἀξίας βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν ἀφοῦ τό σουνιτικό Ἰσλάμ ἀπαγορεύει τήν ἀπεικόνιση ἱερῶν προσώπων.

Ἐφτασε μᾶλλον ἡ στιγμή νά θεωρήσουμε ὅτι ὁ ἐξευρωπαϊσμός τῆς Τουρκίας εἶναι πλέον μία χαμένη ὑπόθεση. Ἐναν αἰῶνα μετά τήν ἴδρυση τοῦ κεμαλικοῦ κράτους μέ τόν κοσμικό χαρακτήρα γιά τόν ὁποῖο τόσο πολύ προσπάθησε ὁ Μουσταφά Κεμάλ, τό ἐρντογανικό καθεστώς ἰσλαμοποιεῖ τόν δημόσιο τουρκικό βίο. Εἶχε προετοιμάσει ἀρκετά καλά τό ἔδαφος κατά τά προηγούμενα χρόνια καί ἡ μετατροπή τῆς Ἀγιά Σοφιάς σέ ἰσλαμικό τέμενος εἶναι τό ἀποκορύφωμα αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς προετοιμασίας. Καί ἀφοῦ ὅλα τά ἰσλαμικά κινήματα Ἀσίας, Ἀφρικῆς κλπ χαιρέτησαν αὐτή τήν ἀπόφαση, γιά πρώτη φορά ἡ Τουρκία σέ θρησκευτικό ἐπίπεδο φαίνεται ὅτι διεκδικεῖ τά πρωτεῖα τοῦ ἰσλαμικοῦ κόσμου. Σέ γεωπολιτικό ἐπίπεδο παίρνει σαφείς ἀποστάσεις ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Ἐνωση καί σέ πολιτικό ἐπίπεδο ἀποκηρύσσεται ὀλοένα καί περισσότερο καί πιό ἐντυπωσιακά ἡ κληρονομιά τοῦ Κεμάλ. Ἀποκαλύπτεται ἔτσι μία κατακτητική καί ἐπεκτατική κουλτούρα πού πρέπει νά μᾶς προβληματίζει.

Ἐχουν περάσει περισσότερα ἀπό 500 χρόνια ἀπό τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης. Κι ὁμως. Παρά τίς γενοκτονίες, τίς ἐθνοκαθάρσεις, τίς ἐκτοπίσεις, τό ἑλληνικό πνεῦμα ἐξακολουθεῖ νά πλανᾶται στή βασιλίδα τῶν πόλεων καί στίς

ἀκτές τῆς Ἰωνίας. Οἱ ἐπισκέπτες προσκυνοῦν καί θαυμάζουν μνημεῖα ἑλληνικά καί ναοῦς χριστιανικοῦς. Οἱ Τοῦρκοι καί τό Ἰσλάμ τίποτε δέν εἶχαν νά προσθέσουν στήν αἴγλη ἑνός πολιτισμοῦ πού ὑπῆρξε στά χῶματα αὐτά.

Καί ὅσο ἀκόμη στήν ταπεινή συνοικία τοῦ Φαναρίου τά καντήλια ἐξακολουθοῦν νά καίνε τό ἀνέσπερο φῶς, ὅσο κυριαρχεῖ ἡ λάμψη ἑνός Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κανένα τζαμί δέν μπορεῖ νά σκιάσει καί νά ὑποβαθμίσει τό κῦρος ἑνός τόσο μεγάλου πολιτισμοῦ.

Ἴσως λόγω τῆς παγκόσμιας κατακραυγῆς ὁ τουρκος Πρόεδρος δέν προχώρησε καί δέν μετέτρεψε τή Μονή τῆς Χώρας σέ τζαμί. Γιά τήν ὥρα τουλάχιστον. Παραμένει τζαμί δυστυχῶς ἡ Ἀγιά-Σοφιά ἡ ὁποία ἤδη ἔχει ἀρχίσει νά βεβηλώνεται καί νά βανδαλίζεται ἀπό ἀπολίτιστους καί βάρβαρους ἐπισκέπτες.

«Τῆς Ἀγιάς Σοφιάς οἱ πόρτες δέν ἀνοίγουν μέ κλειδιά» λέει ἕνα λαϊκό τραγούδι. Καί ἀπό αὐτές τίς πόρτες, πού κάποτε τίς περνοῦσαν ἔφιπποι οἱ Αὐτοκράτορες, ὁ θρησκευτικός φανατισμός τοῦ Ἰσλάμ δέν περνάει. Ἀπαιτεῖται ἠθικό ἀνάστημα γιά νά φτάσει ὁ ὁποιοσδήποτε στό ὕψος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀνάστημα πού δέν τό ἔχει ὁ τουρκος Πρόεδρος. Μπορεῖ νά συνεχίσουν νά ἀκούγονται οἱ στίχοι τοῦ Κορανίου ἐκεῖ πού κάποτε ἀκούγονταν προσευχές κατανύξεως. Ἡ Ἀγιά Σοφιά ὁμως θά παραμείνει αὐτό πού ἦταν πάντοτε: τό αἰώνιο, μεγάλο, ἱερό σύμβολο τῆς Χριστιανοσύνης. Θαμπωμένη ἀλλά πάντα ἀστραφτερή. Ἐνα μνημεῖο κτισμένο τόν 6ο αἰ. μ.Χ. πρὶν ἀκόμη ὑπάρξει ὁ ἰσλαμισμός. Κτισμένο ὡς χριστιανική ἐκκλησία καί καθαγιασμένο ὡς χριστιανική ἐκκλησία. Μέ ἕνα ὄνομα τόσο χριστιανικό ὅσο καί ἑλληνικό. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ. Καί θά εἶναι τό μοναδικό τζαμί παγκοσμίως τό ὁποῖο θά ἔχει ἑλληνικό καί χριστιανικό ὄνομα. Γιατί τό ὄνομά της οὔτε ὁ τουρκος Πρόεδρος τόλμησε νά ἀλλάξει!

ΐαμβοι
μας δίνουν ἓνα
ιαμβικό τρίμετρο.

Ποιητής τῶν ιαμβικῶν κανόνων εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ μέγας θεολόγος τοῦ 8ου αἰώνα, ὁ οἰκουμενικός διδάσκαλος, ὁ ἀξεπέραστος μελωδός τῆς βυζαντινῆς ὑμνογραφίας.

Οἱ ποιητές τῶν κανόνων ἀντλοῦν τά θέματά τους ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ (δεσποτικοί), τῆς Θεοτόκου (θεομητορικοί) καί τῶν ἀγίων (ἀγιολογικοί). Ἰπάρχουν καί κανόνες πού ἀφοροῦν διάφορες περιστάσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅπως οἱ ἱκετήριοι, οἱ παρακλητικοί, οἱ δοξολογικοί.

Ὁ ιαμβικός κανόνας τῶν Χριστουγέννων ἀποτελεῖται ἀπό ἑννέα ὠδές. Ἡ κάθε ὠδή ἀποτελεῖται ἀπό τόν εἰρμό καί δύο τροπάρια.

Ἐμεῖς θά προσπαθήσουμε νά γνωρίσουμε καί νά σχολιάσουμε τούς εἰρμούς τῆς πρώτης καί τῆς ἑνατῆς ὠδῆς.

Ὡδή α΄

Κείμενο

Ἔσωσε λαόν, θαυματουργῶν Δεσπότης, ὑγρόν θαλάσσης κῦμα, χερσώσας πάλαι. Ἐκῶν δέ τεχθεῖς, ἐκ Κόρης τρίβον βατήν, πόλου τίθησιν ἡμῖν ὄν κατ' οὐσίαν, ἴσον τε πατρί καί βροτοί δοξάζομεν.

Μετάφραση

Ὁ Κύριός μας τόν παλιό καιρό, ἔσωσε θαυματουργικά τόν ἰσραηλιτικό λαό μετατρέποντας τή θάλασσα σέ στεριά. Καί τώρα μέ τήν ἐκούσια γέννησή του ἀπό τήν Παρθένο ἔκανε σέ μας βατό τόν δρόμο πρὸς τόν οὐρανό. Αὐτόν πού εἶναι στήν οὐσία ἴσος μέ τόν Θεό πατέρα καί μέ μας τούς ἀνθρώπους ὡς Θεός, ἄς τόν δοξάσουμε.

Ὁ ποιητής, στόν εἰρμό τῆς πρώτης ὠδῆς μέ ἐντυπωσιακό τρόπο παραλληλίζει τή θαυματουργική διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας ἀπό τούς Ἰσραηλίτες μέ τό μεγάλο γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ – Λόγου γιά τή δική μας σωτηρία.

Ἡ γλῶσσα τοῦ κειμένου εἶναι ἀρχαῖζουσα ποιητική. Τό περιεχόμενο δύσκολο στήν κατανόηση καί ἡ συντακτική τάξη τοῦ κειμένου εἶναι διασαλευμένη. Ὡστόσο οἱ ὅποιες δυσκολίες δέν μποροῦν νά ἐπισκιάσουν τήν ποιότητα τοῦ κειμένου καί τοῦ περιεχομένου. Στά πλαίσια μίας λανθάνουσας παρομοίωσης, ὁ ποιητής παρομοιάζει τή σωτηρία τοῦ ἰσραηλινοῦ λαοῦ μέ τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καί ἄλλα σχήματα λόγου διανθίζουν τό κείμενο, ὅπως ἡ μετωνυμία, κῦμα ἀντί θάλασσα. Εἰκόνα εὐγλωττη ἀποτελεῖ ἡ μετατροπή τῆς θάλασσας σέ στεριά. Ὁ στίχος τῆς ὠδῆς εἶναι ιαμβικός καί ἐνισχύει τήν ἀρμονία πού ἐκπέμπει ὁ λόγος.

Ὡδή θ΄ (εἰρμός)

Κείμενο

Στέργειν μέν ἡμᾶς, ὡς ἀκίνδυνον φόβῳ, ράον σιωπῆν· τῷ πόθῳ δέ Παρθένε, ὕμνους ὑφαίνειν συντόνως τεθηγμένους, ἐργῶδες ἐστίν· ἀλλά καί Μήτηρ σθένος, ὄση πέφυκεν, ἡ προαίρεσις δίδου.

Μετάφραση

Εἶναι εὐκολότερο γιά μας νά ἀρκεστοῦμε ἀπό φόβο στή σιωπή πού εἶναι ἀκίνδυνη. Τό νά πλέκουμε ὁμως ἐγκώμα καί ὕμνους ἀπό πόθο γιά Σένα, Παρθένε, ἀρμονικά συνταιριασμένους εἶναι δύσκολο καί ἐπικίνδυνο. Ἀλλά μητέρα ὄση εἶναι ἡ πρόθεσή μας, ἀνάλογη δῶσε μας καί τή δική σου δύναμη.

Στόν εἰρμό τῆς θ΄ ὠδῆς ὁ Ἰωάννης Δα-

μασκηνός
γεμάτος κατάνυ-
ξη, από τό υπερλόγο
μυστήριο τῆς Γέννησης τοῦ Θε-
ανθρώπου, θεωρεῖ τήν ἀρετή τῆς
σιωπῆς «ὡς ἀκίνδυνον, γιά τήν πρό-
σβασή μας στό μυστηριακό χώρο τῆς
θείας ἐπιφάνειας».

Ὅμως ἡ σφοδρή του ἐπιθυμία νά
ἐγκωμιάσει τή Θεοτόκο μέ ὕμνους «συν-
τόνως τεθηγμένους», τόν κάνει νά υπερ-
βεῖ τήν ἀσφάλεια τῆς σιωπῆς καί νά ζη-
τήσῃ τή βοήθειά της προκειμένου νά πά-
ρει τόση δύναμη ὅσος καί ὁ πόθος του:
«Ἀλλά δίδου ᾧ Μῆτερ σθένος ὄση πέ-
φυκεν ἡ προαίρεσις». Στό σχῆμα λόγου
τῆς «σύγκρισης» πού ἔχουμε στούς δύο
πρώτους στίχους, ὁ ποιητής συγκρίνει τή
σιωπή, πού μᾶς προφυλάσσει ἀπό λάθη,
μέ τή δημιουργία ὕμνων. Καί αὐτή ἡ σύγ-
κριση «ὡς πρός τήν εὐκολία» ἐμπεριέ-
χει καί τό σχῆμα τῆς ἀντίθεσης, (σιωπή
– ὕμνογραφία) καί λειτουργεῖ πρός
ἐπίρρωση (ἐνδυνάμωση) τοῦ πόθου τοῦ
ὕμνογράφου νά ὑμνήσῃ τή Θεοτόκο.

Οἱ δοτικές, «φόβω» καί «πόθω» ἐπε-
λέγησαν ἀπό τόν ὕμνογράφο γιά νά δη-
λώσουν τό ἔντονο συναισθηματικό φορ-
τίο του.

Καί στήν ὠδή δέν ἀκολουθεῖται ἡ συν-
τακτική σειρά. Ἡ συμφωνία ὡστόσο ἐξα-
σφαλίζεται κι ἐδῶ χάρις στήν ὁμοτονία
καί τήν ἰσοσυλλαβία.

Ἐκτός ἀπό τούς ἱαμβικούς κανόνες
ἔχουμε καί τούς πεζοῦς κανόνες. Καί τά
Χριστούγεννα ψάλλονται δύο κανόνες:
ἕνας πεζός (Χριστός γεννᾶται δοξάσα-
τε...) καί ἕνας ἱαμβικός (ἔσωσε λαόν θαυ-
ματουργῶν...).

Ὁ πεζός κανόνας τῶν Χριστουγέννων
εἶναι ποίημα τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ με-
λωδοῦ, ἐπισκόπου Μαΐουμᾶ. Ὁ βαθύς θε-

ολογι-
κός στοχα-
σμός τόσο τοῦ Ἁγίου
Κοσμᾶ ὅσο καί τοῦ Ἰωάν-
νη Δαμασκηνοῦ καί ὁ ἀξεπέρα-
στος ποιητικός τους λόγος βοηθοῦν στήν
καλύτερη προσοικείωση, ἀπό τούς πι-
στούς, τῶν δωρεῶν τῆς σαρκώσεως.

Γι' αὐτούς τούς κανόνες τῆς Γέννησης
τοῦ Χριστοῦ ὁ Φώτης Κόντογλου γράφει:

Διάβαζα τ' ἀρχαῖα τροπάρια καί βρι-
σκόμουνα σέ μία κατάσταση πού δέν
μπορῶ νά τή μεταδώσω στόν ἄλλο.
Προπάντων ὁ ἱαμβικός κανόνας «ἔσωσε
λαόν...» μέ 'κείνες τίς παράξενες καί μυ-
στηριώδεις λέξεις, μ' ἔκανε νά θαρρῶ
πώς βρίσκουμαι στίς πρώτες μέρες τῆς
δημιουργίας, ὅπως ἦταν πρωτόγονη ἡ
φύση πού μ' ἔζωνε, ὁ θεόρατος βράχος
πού κρεμότανε ἀπάνω ἀπό τή μικρή
Ἐκκλησία, ἡ θάλασσα, τ' ἄγρια δέντρα
καί τά χορτάρια, οἱ καθαρές πέτρες, τά
ρημονήσια πού φαινότανε πέρα στό πέ-
λαγο, ὁ παγωμένος βοριάς πού φυ-
σοῦσε καί ἔκανε νά φαίνονται ὅλα κα-
τακάθαρα, τ' ἀρνιά πού βελάζανε, οἱ τσο-
πάνηδες ντυμένοι μέ προβιές, τ' ἄστρα
πού λάμπανε σάν παγωμένες δροσο-
σταλιές τή νύχτα! Ὅλα τά 'βλεπα μεσ'
ἀπό τούς χριστουγεννιάτικους, μεσ' ἀπό
τά ἱαμβικά ἐκεῖνα ἀποκαλυπτικά λόγια.

Ὁ ἱαμβικός κανόνας τῶν Χριστουγέν-
νων ὅπως καί ὅλη ἡ σχετική ὕμνολογία
γεμίζει ἐλπίδα καί ἐσωτερική εἰρήνη τόν
ἐσωτερικά διχασμένο καί πνευματικά
ἀλλοτριωμένο ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας.

Μαζί μέ τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας
μας καί ἡ ὕμνολογία προσφέρει ποιότη-
τα καί πληρότητα ζωῆς καί κυρίως λύ-
τρωση ἀπό τήν ἀνεστιότητα τοῦ παρόν-
τος, τόν πόνο ψυχικό καί σωματικό καί
τό φόβο τοῦ θανάτου.

Ἡ τελειότητα τῆς «Κυριακῆς προσευχῆς»

Γεωργίου Μπαμπινιώτη

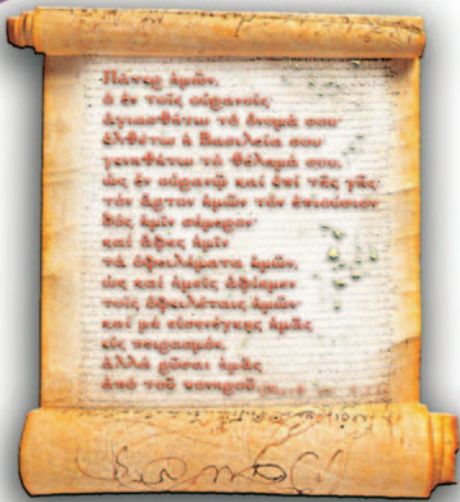
Εἶναι ἓνα κείμενο πού θά μπορούσε, μέ ἐπικοινωνιακά - γλωσσικά κριτήρια, νά χαρακτηριθεῖ ὡς «ιδανικό»

Ἡ ἀνάγκη ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό (ὅποιον θεό πιστεύει), ἡ ἀνάγκη τῆς προσευχῆς εἶναι ἀπό πολύ παλιά γνωστή στόν ἄνθρωπο καί ἐμφανίζεται στίς γλώσσες τῶν περισσοτέρων λαῶν. Στήν Ἑλληνική ἡ λέξη προσεύχομαι (ἀπευθύνω εὐχή, αἴτημα ἢ παράκληση πρός τούς θεούς) πρωτοαπαντᾷ στόν Αἰσχύλο, ἐνῶ ὡς τεχνικός ὄρος ἡ λέξη προσευχή μαρτυρεῖται πολύ ἀργότερα στήν Ἁγία Γραφή, στό κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί μέ ἰδιαίτερο βᾶρος καί βάθος στό κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δέν ἔχω, δυστυχῶς, τόν ἐπιστημονικό θεολογικό ὄπλισμό γιά νά ἐρμηνεύσω τό βαθύτερο περιεχόμενο, τό δογματικό νόημα καί τή σημασία πού ἔχει στήν ὀρθόδοξη, ἰδίως, παράδοση ἡ ἔννοια τῆς προσευχῆς. Αὐτό πού ἀκροθιγῶς ἐπιχειρῶ νά δείξω ἐδῶ, στό θεωρητικό πλαίσιο μίας κειμενογλωσσικῆς ἀνάλυσης πού ἀνάγεται στόν Roman Jakobson, εἶναι ἡ γλωσσική δομή τῆς κυριακῆς προσευχῆς, ὅπως μᾶς παραδίδεται ἀπό το Εὐαγγέλιο (Ματθ. 6, 9-13 καί Λουκ. 11, 2-4), τήν ὁποία θεωρῶ ὡς ἰδανικό κείμενο. Κατά τό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου, τήν παραδίδει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στούς ἀνθρώπους (ἐξ οὗ καί «κυριακή» προσευχή), λέγοντας «οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς» καί συνοδεύοντας τήν μ' ἓνα πολύ διδακτικό ἠθικό ἀλλά καί γλωσσικό σχόλιο: «Προσευχόμενοι

δέ μή βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἔθνηκοί. Δοκοῦσι γάρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μή οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. Οἶδε γάρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρό τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν» (Ματθ. 6, 7-9).

Ἐξ ὀρισμοῦ ὡς προσευχή, ὡς κείμενο εὐχῶν καί αἰτημάτων/παρακλήσεων, τό κείμενο τῆς κυριακῆς προσευχῆς (γνωστό καί ὡς «Πάτερ ἡμῶν») λειτουργεῖ μ' ἓναν κεντρικό μηχανισμό τῆς γλώσσας, τήν τροπικότητα. Εἶναι ὁ μηχανισμός τῆς γλώσσας πού, ἄλλοτε γραμματικοποιημένος (μέ τή μορφή τῶν ἐγκλίσεων τῆς Προστακτικῆς, τῆς Ὑποτακτικῆς καί τῆς Εὐκτικῆς, ὅπως συμβαίνει στήν ἀρχαία ἑλληνική γλώσσα) καί ἄλλοτε λεξικοποιημένος (μέ «δείκτες τροπικότητας», ὅπως τά ἄς, νά καί θά στή Νέα Ἑλληνική), χρησιμοποιεῖται ἀπό τόν ὁμιλητή τῆς Ἑλληνικῆς γιά ἐπικοινωνιακές ἀνάγκες, ὅπως ἡ ἔκφραση ἐπιθυμίας, εὐχῆς, παράκλησης, προτροπῆς, προσταγῆς, ἀπαγόρευσης, ἀπειλῆς κ.τ.ο.

Τό κείμενο τῆς κυριακῆς προσευχῆς εἶναι ὑπόδειγμα λιτότητας, περιεκτικότητας καί εὐθυβολίας. Περιλαμβάνει: α) μία ἐπίκληση πρός τόν Θεό, ἐκφρασμένη μέ τήν πτώση τῆς ἐπίκλησης, τήν κλητική, μέ τήν ὁποία καί ἀρχίζει: Πάτερ ἡμῶν... β) τρεῖς εὐχές / ἐπιθυμίες, ἐκφρασμένες μέ τριτοπρόσωπους μονολεκτικούς τύπους τῆς κατεξοχῆν τροπικῆς ἐγκλίσης, τῆς Προστακτικῆς: ἀγιασθήτω - ἐλθέτω - γενηθήτω... καί γ) τρία αἰτήματα/παρακλήσεις, ἐκφρασμένα μέ τούς κατεξοχῆν τύπους Προστακτικῆς,

τούς τύπους τοῦ β' προσώπου: δός - ἄφες - μὴ εἰσενέγκης, ἀλλὰ ρῦσαι...

Κάθε εὐχή καὶ κάθε αἴτημα ἐξειδικεύεται (ἡ ἐξειδίκευση ἀποτελεῖ ἕναν ἄλλο κεντρικό μηχανισμό τῆς γλῶσσας) μὲ τὰ πιό ἄμεσα καὶ ἀπαραίτητα στοιχεῖα. Οἱ τρεῖς εὐχές μ' ἕνα ὁμοιόμορφο ὀνοματικό ὑποκείμενο: ἁγιασθήτω - τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω - ἡ βασιλεία σου, γενήθω - τὸ θέλημά σου. Τὰ τρία αἰτήματα μὲ δύο συμπληρώματα (προσώπου καὶ πράγματος) στό κάθε ρῆμα τους: δός ἡμῖν τόν ἄρτον, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ (εἰς πειρασμόν καὶ ἀπό τοῦ πονηροῦ εἶναι ἐμπρόθετα συμπληρώματα / ἀντικείμενα).

Περαιτέρω, λιτή πάντοτε, ἐξειδίκευση γίνεται μὲ ἐλάχιστες ἀναφορές τόπου, χρόνου καὶ τρόπου: πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς (ἐξειδίκευση τόπου), γενήθω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς (ἐξειδίκευση τόπου), δός ἡμῖν σήμερον τόν ἄρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον (ἐξειδίκευση χρόνου), ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν (ἐξειδίκευση τρόπου).

Τὸ περιεχόμενο τοῦ κειμένου κλιμακώνεται νοηματικά: προηγούνται οἱ εὐχές καὶ ἀκολουθοῦν τὰ αἰτήματα. Ξεκινáει μὲ ὅ,τι ἀναφέρεται στόν ἴδιο τόν Θεό, γιά νά περάσει μετά στό αἰτήματα. Κι ἐδῶ κλιμάκωση, ἀπό τὰ ὑλικά στό πνευματικά αἰτή-

ματα: τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἄφεση ἁμαρτιῶν, προστασία ἀπό τόν πειρασμό. Γλωσσικά σέ ὄλο τό κείμενο κυριαρχεῖ καὶ προβάλλεται τό ρῆμα: ἁγιασθήτω, ἐλθέτω, γενήθω, δός, ἄφες, μὴ εἰσενέγκης, ρῦσαι. Κυριαρχοῦν καὶ προτάσσονται οἱ εὐχές καὶ τὰ αἰτήματα. Ἡ ἐξειδίκευσή τους ἐπιτάσσεται, τὰ ὑποκείμενα δηλαδή καὶ τὰ ἀντικείμενά τους (μὲ ἐξαίρεση τό ἀντικείμενο τοῦ δός).

Συμπέρασμα. Τό κείμενο τῆς κυριακῆς προσευχῆς εἶναι ἕνα κείμενο πού θά μπορούσε, μὲ ἐπικοινωνιακά - γλωσσικά κριτήρια, νά χαρακτηριθεῖ ὡς «ιδανικό». Εἶναι λιτό, γιατί περιορίζεται σέ βασικές πληροφοριακές δομές (ἐπίκληση - εὐχές - αἰτήματα), σέ ἐξίσου βασικές ἐξειδικευτικές πληροφορίες (ὀνοματικά ὑποκείμενα στίς εὐχές - διπλά ὀνοματικά συμπληρώματα στό αἰτήματα) καὶ σέ ἐλάχιστες ἐξειδικεύσεις χρόνου, τόπου καὶ τρόπου. Μὲ μία ἐντυπωσιακή οἰκονομία γλωσσικῶν μέσων στό κείμενο χρησιμοποιεῖται μόνο Προστακτική, μὲ ἐξαίρεση τῆ μοναδικῆ διαπιστωτικῆ ρηματικῆ δήλωση, τὴν Ὀριστικῆ ἀφίεμεν ἐπιτυγχάνεται μία οὐσιαστικῆ, καίρια καὶ γνήσια μορφή ἐπικοινωνίας, χωρίς ρητορεῖες, ἐπιτηδεύσεις καὶ περιττό λεκτικό φόρτο. Ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἔντονα αἰσθητῆ ἐπανάληψη τῶν ἴδιων συντακτικῶν καὶ μορφολογικῶν δομῶν (τό γνωστό φαινόμενο τοῦ «παραλληλισμοῦ»), πού φάνηκε, ἐλπίζω ἔστω καὶ ἀμυδρά, στή σύντομη ἀνάλυσή μας, ἐξασφαλίζει στό κείμενο τῆς κυριακῆς προσευχῆς αἴσθηση ρυθμοῦ καὶ μέτρου (πού δέν θίξαμε ἐδῶ), γεγονός πού ὀδηγεῖ στήν εὐκολη πρόσληψη καὶ μνημονικῆ ἀνάκληση τοῦ κειμένου. Πρόκειται γιά ἕνα θαυμαστό, τέλειο στήν ἀπλότητα καὶ τῆ βαθύτητά του κείμενο, πού δείχνει ἀνάγλυφα τὴν ἐκφραστικῆ δύναμη, στήν ὁποία μπορεῖ νά φθάσει ἡ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπόρροια τῆς ιδιότητος πού μοιράζεται «κατά χάριν» ὁ ἄνθρωπος μὲ τόν Θεό, ἀπόρροια τοῦ πνεύματος.

(Αναδημοσίευση ἀπό τὴν ἐφημ. τό Βῆμα, 26 Αὐγούστου 2001)

Ο Edward Lear στο νησί της Αγίας Μαύρας το 1863

Νικήτα Κ. Ψαθά

Ο Άγγλος περιηγητής, ζωγράφος και συγγραφέας Edward Lear (1812-1888), γνωστός για τις εξαιρετικής τέχνης τοπογραφίες του, είναι γνωστό ότι πέρασε και από το νησί της Αγίας Μαύρας, αποτυπώνοντας το τοπίο σε αρκετούς ζωγραφικούς πίνακες. Τρία από τα έργα του για τη Λευκάδα δημοσιεύτηκαν στον τόμο «Views in the Seven Ionian Islands» που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1863 και επανεκδόθηκε το 1979 (Oldham). Στο ένα απεικονίζεται η θέα της πόλης από το κάστρο της Αγίας Μαύρας, στο δεύτερο ο κάβος Λευκάτας ή ακρωτήριο της Σαπρούς και στο τρίτο το εικονιζόμενο θέμα (εικόνα 1) που φέρει τον τίτλο «Amaxichi and the Fort – Santa Moura»:

Εικόνα 1.

Γνωρίζουμε επίσης από δημοπρασίες που κατά καιρούς διεξάγονται από ξένους οίκους, ότι υπάρχουν και άλλα σχέδιά του από το νησί που δέν συμπεριελήφθησαν στον παραπάνω τόμο, όπως για παράδειγμα αυτό που απεικονίζει το Κατωχώρι και τον όρμο του Βλυχού (19.4.1863), ή αυτό που αφορά το Καλλιγώνι και τον Ι.Ναό της Αγίας Τριάδας με το κοιμητήριό του (23.4.1863), με τα τείχη σε δεύτερο πλάνο. Επίσης, στο ημερολόγιό του που φυλάσσεται στο Πανεπιστήμιο του Harvard (Houghton Library), βρίσκουμε κάποιες ενδιαφέρουσες σημειώσεις που κράτησε κατά την

δωδεκάημερη διαμονή του στο νησί, τον Απρίλιο του 1863, ύλικό που αποτελεί το αντικείμενο μίας υπό έκδοση σχετικής μας εργασίας που ευελπιστούμε σύντομα να δει το φως της δημοσιότητας. Επιλέξαμε να δημοσιεύσουμε στο παρόν τεύχος το απόσπασμα που αφορά το πέρασμά του από την Ίερά Μονή Παναγίας Φανερωμένης, ανήμερα του Πάσχα του 1863, προκειμένου να μπορέσει ο αναγνώστης να συνδέσει όσα απεικονίζονται στον γνωστό πίνακα με θέα την Αμαξική, τη λιμνοθάλασσα, τον ελαιώνα και τις απέναντι ακτές, με όσα γράφει ο καλλιτέχνης στο ιδιόχειρο ημερολόγιό του πριν από 160 χρόνια. Πρόκειται για το ίδιο περίπου σημείο που απεικονίζεται σε φωτογραφία του Doerpfeld, σαράντα χρόνια αργότερα (εικόνα 2):

Εικόνα 2.

Κάτω από το λόφο, σε δεύτερο πλάνο, ο Ίερός Ναός των Αγίων Αποστόλων στην άκρη του ελαιώνα. Στο βάθος ή πόλη, ή λιμνοθάλασσα, το Κάστρο της Αγίας Μαύρας και οι ακτές της Ακαρνανίας.

Ο Lear καταφθάνει στο νησί το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου, στις 11 Απριλίου 1863 και ώρα 9. Φιλοξενήθηκε στην οικία του τοποτηρητή βαρόνου D'Everton και αφού τακτοποίησε τα πράγματά του και ξεκουράστηκε, ο πρώτος του περίπατος έγινε στις δύο το μεσημέρι της ίδιας ημέρας στο Καλλιγώνι όπου και έμπνευστηκε το πρώτο του σκίτσο. Έπειδή φυσικά μιλάμε για ση-

μειώσεις, για αποτύπωση δηλαδή των σκέψεών του, δέν έχουμε ένα ολοκληρωμένο, συντεταγμένο κείμενο, γι' αυτό και ίσως να ξενίσει τον αναγνώστη ή αποσπασματικού χαρακτήρα μετάφρασή μας, που ακολουθεί σε γενικές γραμμές τη ροή του λόγου του πρωτοτύπου. Έτσι, το επόμενο πρωί, 12 Απριλίου του 1863 γράφει στο ημερολόγιό του τά εξής:

«Κοιμήθηκα καλά. Ο Γιώργος¹ με ξύπνησε στις 5 και μέχρι τις 5.45 είχα πιει τον καφέ μου και ξεκινήσαμε. Πολύ όμορφη διαδρομή προς το μοναστήρι της Παναγίας Φανερωμένης. Άνοιχτο τοπίο με μία πεδιάδα από ατελείωτα καταπράσινα ελαιόδεντρα. Ασφόδελι και παντού έλιές. Πρόβατα, κατσίκες, αγελάδες που και που, αλλά τό πλήθος των ασφόδελων ήταν εκπληκτικό. Η θέα από τους λόφους προς Βορρά και Ανατολή είναι καταπληκτική. Η θάλασσα από ελαιόδεντρα απλώνεται πραγματικά σαν τά πρωινά τοπία του Claude² και του Turner³. Πιο πίσω ή απαλόχρωμη λιμνοθάλασσα και ή λεπτή λωρίδα άμμου που την χωρίζει από τη θάλασσα, τά γαλάζια νερά που εκτείνονται μέχρι την ακτή της Πρέβεζας και διαδοχικές ευχάριστες και άπαλές όροσειρές. Στις 8 άνεβήκαμε στο μοναστήρι όπου βρίσκονται δύο εύσωμοι φιλικοί κληρι-

¹ Γεώργιος Κόκκαλης, ό επί τριακονταετία προσωπικός υπηρέτης του Lear. Για περισσότερα στοιχεία διαβάζουμε την εργασία του κ.Νίκου Καράμπελα «ό Edward Lear στή Λάκκα Σουλίου – άδημοσίευτα σχέδιά του» (Πρακτικά του Έπιστημονικού Συμποσίου «Λάκκα Σουλίου. Νέες ιστορικές και αρχαιολογικές καταγραφές» - Θεσπρωτικό 28-29 Ιουλίου 2012).

² Ο Γάλλος ζωγράφος και χαράκτης Claude Lorrain 1600-1682.

³ Ο Άγγλος τοπιογράφος Joseph Mallord William Turner 1775-1851.

κοί. Στή συνέχεια κατέβηκα και έστειλα τόν Γιώργο πίσω για να έκκλησιαστεί. Έγώ πήγα στους μύλους πού βρίσκονται στή λωρίδα άμμου, δίχως να άνταμειφθεί ό κόπος μου άν έξαιρέσει κανείς τόν όμορφο περίπατο. Οί χωρικοί έδω είναι πολύ όμορφοι και εϋχομαι να καταφέρω να δω κάποιον πανηγύρι. Περνούσαν πολλοί καθώς στάθηκαν να ζωγραφίσω πάνω από τό μοναστήρι, και άρκετοί από αυτούς έπέμεναν να φιλήσουν έμένα και τό Γιώργο, λέγοντας Χριστός Άνέστη, εϋχή στήν όποία κάποιος πρέπει να άπαντήσει Άληθώς Άνέστη. Είναι πλέον 9.30 και γυρίζω σπίτι. Στίς 10 βρίσκω τόν βαρόνο να παίρνει τό πρωινό του, ένα έλαφρύ και χαρούμενο γεϋμα, όμως τό τραπέζι είχε στρωθεί για 7 άτομα. Ύστερα διάβασα κάτι, έγραψα και έπεσα για ύπνο. Ο βαρόνος δέν έμφανίστηκε.

Άφησα ένα σημείωμα στον Βαλαωρίτη, τριγύρισα, διάβασα μέχρι τίς 4. Περπάτησα μέχρι τό πορθημείο. Ο βαρόνος ήρθε στίς 4.30 και περπατήσαμε ως τό Καλλιγώνι όπου σίγουρα πρέπει να ζωγραφίσω. Γυρίσαμε στίς 6.20. Δείπνο στίς 7 – πολύ καλό και ευχάριστο. Ο βαρόνος D/Exerton είναι ένας καλόκαρδος ήλικιωμένος κύριος. (διάβασα τό βιβλίο της Mrs. Stisted⁴ για τήν σημερινή Ιταλία – ένα άτοπο βιβλίο, πού δέν έπαναφέρει πολλές παλιές μνήμες). Τί να κάνω αύριο; Μακάρι να πήγαινα ως τό κάστρο αλλά δέν διέθετα έπιστολή και ό βαρόνος δέν θά τήν έγραφε σήμερα, έτσι κανόνισα να πάω στή Φανερωμένη και σε δύο χωριά. Ύπεσα

⁴ Δίχως να είμαι άπολύτως βέβαιος λόγω του δυσανάγνωστου χαρακτήρα αυτού του σημείου, ίσως πρόκειται για τό βιβλίο της Elizabeth Clotilda Stisted (Mrs Henry Stisted) με τίτλο «Letters from the Bye-Ways of Italy», του 1845, στο όποιο συναντάμε τό όνομα του d'Everton στον πίνακα συνδρομητών (με δύο άντίτυπα), γεγονός πού σημαίνει ότι βρισκόταν στήν πλούσια βιβλιοθήκη του οικοδεσπότη του και Τοποτηρητή Λευκάδας και προφανώς τό δανείστηκε προς μελέτη ό Lear μετά τό δείπνο.

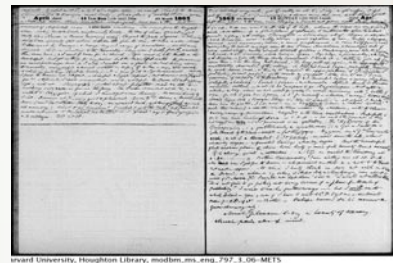
στο κρεβάτι στίς 10».

Τήν επόμενη μέρα, Δευτέρα 13 Άπριλίου γράφει:

«Δέν κοιμήθηκα και πολύ καλά, παρά όλα αυτά ό Γιώργος με ξύπνησε στίς 5, σηκώθηκα και μετά τόν καφέ άναχώρησα στίς 5.40. Πήρα τόν άνήφορο για τή Φανερωμένη και σχεδίασα περισσότερο από μία φορά αλλά καθώς τά πρόβατα και οι κατσίκες άφησαν τίς θέσεις τους και ό ήλιος γυάλιζε, δέν μπορούσα να τά καταφέρω και καλά. Άποφάσισα να άνηφορίσω κι έτσι φτάσαμε στήν κορυφή του λόφου όπου ή θέα είναι υπέροχη και ευρεία – ύστερα μία πλατεία όρεινή πεδιάδα, με καλλιέργειες έλιάς, λιναριού και σιτοβολώνες, και τό χωριό Τσουκαλάδες να εκτείνεται σε άπόσταση. Αρχίσαμε να κατηφορίζουμε – δύσκολος άσβεστολιθικός δρόμος – χαλαρές πέτρες – μεγάλη θαλασσινή έκταση, Παζοί και Κέρκυρα.

Κατάβαση: στενός δρόμος, σε άσχημη κατάσταση – κάποιον μισοτελειωμένοι δρόμοι κατά μήκος της άκτογραμμής – σε μεγάλο ύψόμετρο πάνω από τή θάλασσα. Πεϋκα και όμορφα κομμάτια άπότομων βράχων – τεράστιες ποσότητες από πέτρες πού μετά βίας στέκονται – πεϋκα κρέμονται όπως και στίς Σκυρωνίδες πέτρες και ένας τεράστιος θαλασσινός όρίζοντας. Πιο πέρα ένα άκρωτήρι και τό χωριό Άγιος Νικήτας. Δεδομένων των συνθηκών νομίζω είναι καλύτερα να μήν κατέβω εκεί – ένεκεν της μεγάλης καυτής άμμουδιάς, τό μακρύ άνέβασμα πού θά απαιτείτο πάλι και τόν μή ενδιαφέροντα χαρακτήρα του χωριού. Έτσι πάσχισα να έπιστρέψω, ζωγραφίζοντας τό δρόμο, και κατά τίς 10 έφθασα στο όροπέδιο των Τσουκαλάδων. Ένας όμορφος κληρικός διάβηκε – με μουάρια και χαλιά: του είπα να στείλει δείγματα στο τοποτηρητείο. Μαζί με τόν Γιώργο γευματίσαμε κάτω από ένα καλοσχηματισμένο νεαρό έλαιόδεντρο – άρνάκι – περιστέρι και Μαρ-

σάλα⁵. Ύστερα ζωγράφισα τό όρος της Πίνδου και στίς 12.20 έτοιμαστήκαμε να φύγουμε. «Πηγαίνουμε» – αλλά μετά από λίγο ένα άγόρι από τό όποιο είχαμε ζητήσει νερό έρχεται τρέχοντας με ένα μπουκάλι κρασί για τό όποιο του έδωσα 3 πένες και άλλες 3 δραχμές για χαρτζιλίκι, για τίς όποιες είπε «Κόπος πολύ, δώσετε άλλα δύο ή τέσσαρα όβολοί εις τούτο τό παιδί». Άρνήθηκα προξενώντας του τήν άποστροφή. Τώρα κάθομαι σε ένα ύψωμα πάνω από τήν πεδιάδα και τίς άλυκές (πού χαλάνε τή θέα) και τά βαθυγάλανα νερά ως τό Άκτιο, με τίς καθαρές χιονισμένες βουνοκορφές πιο πίσω και τόν μπλέ βάλτο μπροστά. Δύσκολα θά βρείς τόση όμορφιά μαζεμένη σε ένα σημείο. Στή μία πήγαμε στο μοναστήρι πού με είχαν παρακαλέσει να πάω και τό υποσχέθηκα χθές. Ο Ήγούμενος της Φανερωμένης είναι ένας ευγενής, ευχάριστος άνδρας – από όσο διέκρινα – μοναδικός ένοικος του μέρους, άν έξαιρέσει κανείς έναν χονδρό καλόγερο. Μας έδωσαν, σε έμένα και στον Γιώργο από μία λεμονάδα στον καθένα και περίπου κατά τίς 3 ή 3.30 κατηφορίσαμε τόν λόφο όπου σχεδίασα τμηματικά και ολοκλήρωσα τό σχέδιο πού είχα ήδη ξεκινήσει. Όμως τό υπέροχο άπαλό μαξιλάρι από έλαιόδεντρα έχασε παραπάνω από τή μισή του όμορφιά κατά τό ήλιοβασίλεμα [...].»

Εικόνα 3.
Οί σελίδες του ήμερολογίου με ήμερομηνία 12 και 13 Άπριλίου 1863.

⁵ Κρασί από τήν όμώνυμη περιοχή της Σικελίας.

Δραστηριότητες Σωματείου

Έπιμέλεια κ. Ελένης Μανούσου

Δίμερη προσκυνηματική έκδρομή πραγματοποιήσε τό Σωματείο Φίλων Ί.Μ. Φανερωμένης τό Σάββατο 8 καί τήν Κυριακή 9 Οκτωβρίου 2022. Αρχικά έπισκεφτήκαμε τήν Ήδεσσα όπου είχαμε τήν εύλογία νά πάρουμε τήν εύχή του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου Ήδέσσης, Πέλλης καί Άλμωπίας κ.κ. Ιωήλ, ό όποίος μās μίλησε γιά τόν προκάτοχό του Άγιο Καλλίνικο καί μοίρασε ως εύλογία μία εικόνα του Άγίου. Στή συνέχεια, προσκυνήσαμε τήν κάρα του Άγίου Καλλινίκου Ήδέσσης ένώ ιδιαίτερη ήταν ή στιγ-

μή πού ό Σεβασμιότατος έδωσε στον Καθηγούμενο τής Ί.Μ. Φανερωμένης Αρχιμ. Νικηφόρο τεμάχιο του λειψάνου του Άγίου.

Κατόπιν έπισκεφτήκαμε τούς καταρράκτες τής Ήδεσσας καί μετά τό μεσημεριανό φαγητό, αναχωρήσαμε γιά τήν Ί.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στό Σοχό. Στο καθολικό της μονής προσκυνήσαμε αντίγραφα των εικόνων τής Ήπεραγίας Θεοτόκου πού δεσπόζουν στίς Ί.Μ. του Άγίου Όρους ένώ στή συνέχεια λάβαμε από τούς πατέρες ως εύλογία μία εικόνα των Άγίων «Έν Άθω Πατέρων» καί άπολαύσαμε τήν φιλόξενη ύποδοχή τους στό μικρό άρχονταρίκι της μονής.

Τό βράδυ διανυκτερεύσαμε στήν Ούρανούπολη καί τήν έπομένη τό πρωί, έκκλησιαστήκαμε στον ιερό ναό Άγίου Κωνσταντίνου καί Ελένης. Στήν συνέχεια άκολούθησε ό περίπλους του Άγίου Όρους καί ή στάση λίγα μόλις μίλια από τήν Ί.Μ. Ξενοφώντος, άπ' όπου οί πατέρες μετέφεραν καί μās έδωσαν τήν δυνατότητα νά προσκυνήσουμε τά Τίμια Λείψανα του Άγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, του Άγίου Παντελεήμονος καθώς καί χόμα καί αίμα από τόν τάφο του Άγίου Ιωάννου του Προδρόμου. Επίσης, ό γέροντάς μας Νικηφόρος διάβασε μαζί μέ τους Ξενοφωντινούς Πατέρες άρτοκλασία ύπέρ υγείας καί εύμερίας των παρευρισκομένων καί των οικογενειών τους. Αυτές οί στιγμές έν πλώ τόσο κοντά στό περιβόλι τής Παναγίας μας είχαν τόση εύλογία καί θά μείνουν χαραγμένες στή μνήμη όλων μας.

Έπιστρέψαμε στήν Ούρανούπολη γιά φαγητό καί λίγο άργότερα, αναχωρήσαμε γιά Θεσσαλονίκη όπου καί είχαμε όλιγόωρη στάση προκεμένου νά προσκυνήσουμε στον ιερό ναό Άγίου Δημητρίου τί λάρανακα μέ τά λείψανα του Άγίου.

Άργά τό απόγευμα ξεκινήσαμε τό ταξίδι τής έπιστροφής μας στή Λευκάδα έχοντας άποκομίσει πλούσιες έμπειρίες, κυρίως πνευματικές.

Εύχαριστούμε θερμά όλες καί όλους πού συμμετείχαν στήν έκδρομή !

Μονοήμερη προσκυνηματική έκδρομή πραγματοποιήσε τό σωματείο μας τό Σάββατο 19 Νοεμβρίου 2022 στήν Ί.Μ. Ίωάννου Θεολόγου στή Σουρωτή Θεσσαλονίκης.

Μεγάλος ό αριθμός τών συμμετεχόντων στήν έκδρομή αὐτή ἀφοῦ συμπληρώθηκαν τρία λεωφορεία κι αὐτό δέν ἦταν τυχαίο... Ὅφειλεται στήν ἀγάπη τοῦ κόσμου γιά τόν Ἅγιο Παῖσιο, τόν Ἅγιο τών ἡμερῶν μας, τοῦ ὁποίου τόν τάφο εἶχαμε τήν εὐλογία νά προσκυνήσουμε. Τούς έκδρομείς συνόδευσε ὁ Καθηγούμενος τῆς Ί.Μ. Φανερωμένης, Ἀρχιμ. Νικηφόρος μαζί μέ πατέρες τῆς ἀδελφότητας.

Ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου βρίσκεται δίπλα στό Καθολικό του Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου τό ὁποιο εἶναι ἀφιερωμένο στόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Θεολόγο καί στόν Ἅγιο Ἀρσένιο τόν Καππαδόκη. Οἱ μοναχές τοῦ μο-

ναστηριοῦ τῆς Σουρωτῆς εἶχαν πνευματικό καθοδηγητή τους τόν γέροντα Παῖσιο. Πλῆθος κόσμου συρρέει καθημερινά ἐκεῖ καί προσκυνᾷ τόν τάφο τοῦ Ἁγίου. Σιωπηλοί καί προσευχόμενοι περιμένουν ὑπομονετικά τί σειρά τους, σέ μία οὐρά κόσμου πού δέν τελειώνει ποτέ...

Στή συνέχεια μεταβήκαμε στή Θεσσαλονίκη γιά ξεκούραση καί φαγητό, ἀφοῦ προηγήθηκε στάση στόν ἱερό ναό Ἁγίου Δημητρίου γιά νά δοθεῖ ἡ δυνατότητα σέ ὅσους ἤθελαν νά προσκυνήσουν τήν λάρνακα μέ τά Τίμια Λείψανα τοῦ Ἁγίου.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας συγκεντρωθήκαμε ὅλοι μπροστά στό Λευκό Πύργο τῆς Θεσσαλονίκης καί πήραμε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, ἔχοντας ὁ καθένας ἀπό ἐμᾶς γεμίσει τήν καρδιά καί τό μυαλό του ἀπό συναισθήματα καί εἰκόνες...

Εὐχαριστοῦμε θερμά τά μέλη καί τούς φίλους τοῦ Σωματείου μας γιά τήν ἐμπιστοσύνη τους καί τήν συμμετοχή τους καί σέ αὐτή τήν προσκυνηματική έκδρομή.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Τήν Κυριακή 15-1-2023 καί ὥρα 17:00
μέ τήν εὐκαιρία ἐνάρξεως τοῦ νέου

ἔτους τό Σωματεῖο μας –σέ συνεργασία μέ τή Μοναχική ἀδελφότητα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φανερωμένης– ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καί φέτος θά πραγματοποιήσει στό Μοναστήρι μας τήν Ἀκολουθία τῆς Ἱερᾶς Παρακλήσεως πρός τιμὴν τῆς Θεομήτορος.

«ΦΙΛΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ»

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ

Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή ἀπαρτίζεται πλέον ἀπό τους:

Τρικαλινοῦ Πολυξένη,

Βερούκιο Κοσμᾶ,

Εὐστρατίου Γιολάντα - Μπιάνκα,

καί ἀναπληρωματικά μέλη τους:

Μαρίνου Παναγιώτα, καί Λάζαρη Γεώργιο.

Τό νέο Δ.Σ. ἐπισκέφθηκε τόν Σεβασμιώτατο Ποιμενάρχη μας τήν Πέμπτη 26 Μαΐου τ.ε. ζητώντας καί λαμβάνοντας πλούσια τήν εὐλογία καί φιλοξενία του.

Στήν συνάντηση αὐτή παραβρέθηκε καί ὁ Πανοσιολογιώτατος Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φανερωμένης, π. Νικηφόρος καί ὁ Πρωτοσύγκελος τῆς Ἱερᾶς μας Μητροπόλεως π. Ἀθανάσιος.

Εὐχαριστοῦμε ὅλους τους συνυποψηφίους γιά τήν ἀνιδιοτελεῖ προσφορά τους στό Σωματεῖο, καθῶς καί ὅλα τά μέλη τοῦ Σωματείου γιά τήν ἐνεργό συμμετοχή τους στήν ἐκλογική διαδικασία καί τήν στήριξη πού προσφέρουν στό Σωματεῖο μας, στήν Μοναστική Ἀδελφότητα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φανερωμένης καί τήν Τοπική μας Ἐκκλησία.

Καλοῦμε ὅλα τά μέλη νά συνεχίσουν νά στηρίζουν τό ἔργο τοῦ Σωματείου μας, μέ σκοπό ἀφενός τήν ἀπρόσκοπτη συνέχιση τοῦ πολυποίικιλου ἔργου τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος καί ἀφετέρου τήν ἐνίσχυση τοῦ κοινωνικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, πρός γενικό ὄφελος τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας.

Γιά τό Δ.Σ. τοῦ Σωματείου
ὁ Πρόεδρος
ἡ Γενική Γραμματέας

Τήν Κυριακή 15 Μαΐου 2022 διεξήχθησαν μέ τήν εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Ποιμενάρχου μας κ.κ. Θεοφίλου οἱ τακτικές ἐκλογές τοῦ Σωματείου μας γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν τριετία 2022-2024.

Τήν Πέμπτη 19 Μαΐου τ.ε. τό νέο Δ.Σ. κατὰ τήν πρώτη του συνεδρίαση συγκροτήθηκε σέ σῶμα ὡς ἑξῆς:

Πρόεδρος: Γεωργάκης Λάμπρος,

Ἀντιπρόεδρος: Φωκᾶς Γεράσιμος,

Γενική Γραμματέας: Μιχαήλογλου Ἀρχοντία,

Ταμίας: Μανούσου-Κατωπόδη Ἐλένη,

Μέλος: Ζαχαράκη Εὐτυχία,

1ο ἀναπληρωματικό Μέλος: Τζουανόπουλος Σπυρίδων, καί

2ο ἀναπληρωματικό Μέλος: Φατούρου Ἰωάννα.

Βάσει τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν ἡ νέα

